

€ 2,60

št. 3/4

Maj 2002

Mladika

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 2002

900201538,3/4

COBISS

SREČKO
KOSOVEL

1914 - 1928

Sergij Pahor: Užaljenost in razočaranje	01
Marija Senica: Hana	02
M. Žitnik: Čarodejke (3)	04
Peter Merku: Iz spominov na starše (XIX.)	06
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	08
Ivo Jevnikar: Iz arhivov in predalov: "Ni mogoče pozabiti doma!" Padalec Milan Golob (III. del)	09
Iz gradiva o neki prenovi (3)	13
Aleksander Furlan: Kontovelska mlaka	13
Marija Breclj: Marino Andolina	14
Aleksander Furlan: Na stara leta	17
Mitja Petaros: Nekaj besed o grboslovju	18
Antena	20
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Ljuba Smotlak: Na robu Istre - Vas Mačkolje do leta 2000)	29
Ocene: Razstave: Portreti Jožefa Tominca v muzeju Revoltella (Magda Jevnikar); Knjige: Ob zborniku Dve domovini - Two Homelands (Z. Tavčar)	30
Knjižnica Dušana Černeta (št. 40)	32

Na platnicah: Pisma; Čuk na obelisku; Za smeh; Listnica uprave; Mala galerija Mladike (Magda Jevnikar)

Priloga: RAST 03 - 2002

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija,
ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 2,60 €. Celoletna naročnina za Italijo 21,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 24,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 29,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

pisma

SRAMEŽLJIVO PRIJATELJSTVO

Slovenska stran, zamejska in domovinska, se je doslej do italijanske tržaške kulture vedla kar se da odprto. Dovolj je spomniti na številne prevode tukajšnjih italijanskih avtorjev, od Tomizze do Magrisa, na povabila v Vilenico, na nenehne intervjuje z njimi po slovenskem časopisu itd. Ta odprtost je včasih šla celo čez mejo narodnega ponosa.

Kako se je glede tega vedla italijanska stran? Gotovo z manjšo odprtostjo, a vendar daleč od tistega ignoriranja, ki je bilo zanjo značilno v prvi povojni dobi. Lahko rečemo, da se je vrh tukajšnje italijanske kulture obnašal do Slovencev s previdno, a prijateljsko naklonjenostjo. Tako se je na primer pred dnevi profesor Claudio Magris pridružil splošni obsodbi skrunitve Kosovelovega kipa v Ljudskem vrtu.

Toda kaj reči o tem, kar pišejo časopisi o njegovem predstavljanju tržaške kulture v Parizu, kjer je Magris gostujoči profesor Collège de France? Človek nima nič proti temu, da hoče še naprej držati pokonci mit o tržaški kulturi kot zadnjem odblesku srednjeevropske legende. Tudi nima nič proti temu, da tam navdušeno odkriva Franciji dva nova tržaška pisatelja, Argentinca Juana Octavia Prenza, profesorja španščine v našem mestu, ubežnika iz južnoameriških diktatur, ter še neznanega Pina Rovereda, "povratnika iz zaporov in umobolnic", kot dve novi zvezdi kulturne tržaškosti. Kar človeka začudi, je to, da profesor Magris, sodeč po časopisnih poročilih, ob tisti priliki ni imel besede za slovensko kulturo. Zamolčal je celo slovenskega tržaškega avtorja Borisa Pahorja, ki je prav v zadnjem času doživel v Franciji več prevodov svojih del. To je čudno zamolčevanje, ki zarisuje vprašaj nad mero dejanske odprtosti profesorja Magrisa. Še posebej je težko razumljivo pri intelektualcu, ki hoče biti Evropejec, vzvišen nad tržaško nacionalistično provincialnostjo.

G. V.

ZA VSE NAROČNIKE V ITALIJI PRILAGAMO V TEJ ŠTEVILKI POŠTNE POLOŽNICE ZA NAKAZILO NAROČNINE. LEPO PROSIMO, DA ČIMPREG NAKAŽETE NAROČNINO, KI ZA LETO 2002 ZNAŠA 21 €.

SLIKA NA PLATNICI: Trenutek zbranosti ob Kosovelovem kipu v Ljudskem vrtu v Trstu. Kip so zaradi ogorčene reakcije slovenskih ljudi in tudi nekaterih italijanskih someščanov popravili v rekordnem času. (foto Maver)

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Užaljenost in razočaranje

Predsednik Ciampi med obiskom v Trstu.

Na začetku maja je bil predsednik republike Ciampi tri dni v naši deželi. Videmski župan Ceccotti ga je pozdravil v furlanščini. Zadržanost in morda prikrita užaljenost v predsedniški delegaciji. Bog ne daj, da bi se to zgodilo v slovenščini. Zato so program obiska visokega gosta tako natrpali, da ob najboljši volji niso mogli najti 15 minut za bežen sprejem slovenskega predstavništva, ali pa le za spoznanje več časa za simboličen ogled ene izmed manjšinskih ustanov ali morda šole. Tudi v govorih nobenega namiga o prisotnosti slovenske manjšine, niti ne ko je predsednik deželnega odbora Tondo omenil, da je med nalogami dežele uresničitev zaščitnega zakona.

Predsednik republike se je dotaknil spora v zvezi s praznovanjem 25. aprila: naglasil je, da ne gre povezovati praznika odpornišтва s spominom na povojne žrtve, vendar je istočasno ponovil staro tezo o fojbah kot sredstvu in posledici etničnega čiščenja. Predsednik je spregledal, da je z etničnim čiščenjem začela Italija po I. svet. vojni in nadaljeval fašizem.

Morda je vlada prav zaradi Ciampijevega obiska imenovala še zadnje štiri člane paritetnega obora. Morali bi biti zadovoljni, toda sestava nas gotovo ne pomirja in nam ne vliva zaupanja. Našega kritičnega stališča ne more ublažiti niti imenovanje odv. Raceta kot predstavnika vlade. Dejstvo je, da je deželna vlada hote in zavestno kršila zakon, ko ni upoštevala vseh predstavnikov krovnih organizacij. Nekatera imena nam potrjujejo sum, da so v odbor načrtno imenovali ljudi, ki hočejo bojkotirati zakon v njegovih načelih.

Vse to nas je seveda močno razočaralo in razjezilo, vendar pa ne sme biti razlog za malodušje, pač pa nas mora pripraviti do tega, da bomo realno gledali na prihodnost, brez utvar in z zavestjo, da je glavna teža na nas samih. Preživeli smo že hujše čase in težje preiskušnje, zato se moramo opremiti s potrpežljivostjo in vztrajnostjo in tudi z doslednostjo, ki mora biti izraz skupnosti. Seveda z drugačnim duhom kot v nabrežinski občini, kjer Slovenci nastopamo drug proti drugemu kar na treh listah. Obžalovanja vredno!

Oskrunjeni Kosovelov spomenik.

Hana piše. Piše s kamnom, s svečo, s krvjo - stran za stranjo. Sama, že dolgo sama, si volasa, stisnjena med neme stene.

Ostala mi je radost v duši, ta mala otroška nebesa, Bog mi odpusti!

Spomini se sesedajo počasi, tiho, da jih veter ne čuje, mesečina ne otipa, da jih duša komaj zazna. Pogrežajo se, ne boli več. Poganja novo drevo, prepleteno z nešteti mi odenki svetlobe.

Bilo je nekoč davno, spominjamo se, moram se spomniti...

Že vidim Hanco, kako lahkotno teče. Vitka je, poskočna, z dolgima kitama. Na paši prepeva, da odmeva daleč po gmajni. Sklanja se k rožam, objema drevesa, se pogovarja s potokom.

Nepozabno bogata jesen ji zadnjič poljublja bose noge, ko odhaja v dolino. Jočejo jablane, ko se poslavlja, trkljajo ji zlatodišeče plodove v naročje.

V mestu s svetostjo v srcu misli na domača prostranstva. Zre proti zahodu, s poslednjimi žarki sonca pošilja tihe pozdrave.

Še mesec, dva in zaprla se bodo težka šolska vrata. Štiri leta je preživela med hladnimi zidovi z navitimi gongi, urami, besedami.

Pomlad se razcveta in vabi v naravo. Park je blizu. S prijateljico stopata ob dišečem grmičevju, potonikah. Sedeta na klopco pod košato bukev. Anka je ob njej, edina, najbližja. Listata po zapiskih, matura se bliža, vprašanja so obširna.

Nenadoma se ustavita ob klopci neznanca. Visoka sta, vzravnana. Zlato se ponuja v našitkih, zvezda, zvezdice na ramenih. Togi škornji se leskečejo. Ne odmakneta se. Slepita ju, zmedeni sta, plahi. Toliko bleščave, gora zvenceh besed. Dekleti se spogledujeta, se smehljata. Nihče še naju ni tako ogovoril, nama laskal. Sva zares tako lepi, enkratni? Moška ne odnehata, vabita, govorita sladke besede. Nenadoma zažvrgole ptice še lepše, gredice so polne modrih spominčic in srce utriplje hitreje. Nov nepoznan svet se razpira, nemir se seli v dušo.

Zvečer vlada v domu že nočni mir, tišina. Z Anko čebljata ob odprtem oknu, čuti so razgreti, budni.

Minilo je nekaj let. Hana stopa z Đokom po neznan poti. Zvezdice se boječe stiskajo v naprašeni suknji, a besede režejo do mozga boleče. Kletvice so ostre, nasajene na bajonet.

Ponoči se Hana spomni na očeta. Oče, oprosti, nisem te poslušala!

Pripeljala si ga domov iz mesta, Hanca. Posvaril sem te! Tvoj Đoko je bolan na telesu in duši. Da, gavnar je, si mi dejal. Nisem te poslušala, nisem ti verjela. Smejala sem se ti, oče, zdrav je. Mati je kriknila ob odhodu: Hanca, grivalo te bo!

Zbira davne molitve, še jih najde v sebi. Me čuješ, nebeški. Na tvoja vrata trkam, izgubila sem vero vase, bolna sem od nemoči. Vodi me usmiljen, ne najdem več miru v duši, tvoje sledi!

Spominjam se, kako sem se zatekala v varne koticke narave, v svoj svet. Zvezde so mi blizu, čisto blizu, lebdijo nad mano kot takrat, ko sem v večernih urah pasla doma vole. Utrinjale so se in se mi nasmihale. Pomirjajo me in vodijo v globino duha. Pozabim na žalost, na brezno obupa. Sama se moraš pobrati, si pomagati iz stiske, iz začaranega kroga.

Doko, zakaj? Zakaj mi ne zaupaš? Često odhajaš od doma, nikoli ne vem, kod hodiš, kje posedaš? Vračaš se pozno, sredi noči. Zavonjam tvojo strupeno sapo, negotov korak. Čutim, kako moleduješ, Hana, oprosti, odvij se okajen kos tortice. To so tajne, stroge tajne, ti tega ne razumeš. Nikomur ne govori o mojih poteh, nikomur, si razumela! Duša trepeče, ljubi ga, vse njegove lažne besede, trde kletvice, njegovo nemoč. Ali res? Moram? Podarjaj mu ljubezen, vsak dan mu reci, ljubim te, to trdo tujo suknjo, okajene prste, nerazumljivo govorico. Mati si sedaj in žena in ljubica.

Vsemogočni, je to ljubezen, je to dolžnost? Mor-da usoda? Božja previdnost? Hana joče, Đokov svet ji je nepoznan, oddaljen. Otrok se prebudi! Pomiri se, mati sem, še vedno verujem vanj. Mladost je v njej. Luna se sklanja skozi navojnice, prekriva čas.

V visokem poletju se odpravita prvič daleč na jug k njegovim. Nikoli ji ni pripovedoval o domu, o daljnem skalnem kršu.

Marija Senica
Hana

Stopata po kamniti stezi, zlizana je, z odenki stopal. Daleč naokrog sami goli vrhovi. Steza se spušča, odpira se vdolben svet. Čudna bela svetloba jo ščemi, sonce žge v podkožje. Kje sem, kod hodiva?

Zdi se ji, da je prispela na drugo ozvezdje. Bodičasto grmičevje poganja iz skalnih razpok, žareča rdečkasta prst se ji vrtinči pred očmi. Njen Đoko je mehak, krotek, brez sledu nestrpnosti, ljubosumja. Kot jagnje je raznežen, mil. Tovorita na ramenih, se spotikata. Stotere vonjave eteričnih olj ju napajajo.

Žene v črnini vodijo oslička. O, Đoko! Objemaj ga, pocmokaj. A tvoja je mlada, mlada! Rado vedno me ogledujejo, ob poljubih začutim trde kocine njih lic... Zgubane so izušene, brezzobe.

Vreščijo. Ena se ojunaci: Kaži mi, dijete, dali te on čuje? Dali te sluša? Čudim se jim, ta tenka izmozgana bitja odsevajo iz globine bister duh, modrost. Ni jim dana učenost knjig, davčina jih pomirja. Iščem odgovor, a obvisi v zraku, med skalovjem. Odgovor poznajo te starke: nihče še ni ukrotil tega mladca, nihče ga ne bo!

Cvetoča kadulja se razrašča po meliščih, skalnatem bregu. Koliko dišavja! Nabrala bi ga, podarjala vsem bolnim nevednim, te čudovite kapljice zdravja! Đoko že od daleč kliče: Radeeee, Peroooo! Sestra Beba prihiti v črnini s črno ruto. Buren sprejem, tudi Hana je sprejeta, varno se počuti. Tukaj je ne bo gnjavil, trpinčil. Ograde okrog doma, podolž, počez, terasa nad teraso, stoletne stezice.

Ogledujejo si staro hišo, zidano iz naravnega kamna. Tla so zbita iz zemlje, en sam prostor, dve zidni lini zevata. V kotu je prostor za pritlehno ognjišče. Črna dimnica diši po čebuli, česnu, prekajenem mesu. Tukaj smo nekoč spali, se hranili, pozimi grel - še nas greje...

V novi hiši sta dva prostora. Kmalu je polna sosedov. Domača rakija, črno gosto vino božansko diši. Hana ga le pokusi, mika jo grozdje! Pred hišo dozoreva na brajdi in po terasastem svetu je polno trte: ogromni grozdi, nekatere sorte imajo podolgovate jagode, podobne ovčjim seskom.

Mehko ji je pri duši, da bi zavriskala, pela, plesala...

Z Bebo se odpravita k oddaljenemu vodnjaku po vodo. Globok je, vsako kapljico vode štedimo, da je ne zmanjka ob suši. Izmed kamnov opre-

zajo kače. Ne boj se, opogumlja Beba, vodo iščejo. Lepe so, vseh barv, grebenaste, tudi poskočijo.

Moški so glasni, opevajo slavo svojih junakov, preštevajo rodovnike. Hiša se počasi prazni, pozna ura je. Mare, povej kako spečete vaš domači kruh, prosi Hana. V stari hiši ga spečemo na ognjišču. Testo vzhaja v okrogli posodi, jo zatesnimo s pokrovom in jo zakopljemo z dogorelo žerjavico. Tako ga pečemo že od najstarejših časov.

Ogromen hleb je visok in lepo zapečen. Neverjetno, kako je okusen, ga pohvali Hana.

Nenadoma zakliče Đoko: Ajde ženo, operi mi noge! Spogledujejo se. Čuj, brate, nije ona Crnogorka, ga miri Mare. Še zahteva pijače, a svakinja mu doliva vodo - kot vedno, pravi, da ne bo najhujšega.

Spanca je samo nekaj ur in že prodira bleščeča svetloba. Osliček opozarja nase in Hana se prebudi. Narava jo vabi, radovedna je. Tiho smukne skozi vrata. Previdno se plazi po kamnitih kladah. Potipa eleganten figovec, ogromne dlanaste liste. Prvi plodovi rahlo dozorevajo, spreminjajo barvo, plahnijo. Smokvica je čudovita, nebeška. Zahvaljen, za ta sveti sadež! Še jih obira, hrano za angele.

Sonce spet pripeka, ozračje je pregreto, nikjer hladu. Z Đokom se napotita k družinski grobnici. Na trnovih grmičkih se šibi divji šipak.

Cerkvica stoji na majhni planoti nad vasjo. Pokopališče je poraslo z osatjem, visoko suho travo. Oglašča se pesem škrlatov. Brodita med grobnicami. Zelo so masivne, visoke. Zgoraj je predel za trupla, spodaj je kostnica. Rodbinsko ime Vujičić, imena letnice - Petar Petra Vujičić Andrije, Vasili-je, Radovan, Pero,... Hana zaman išče ženska imena, ne zasledi jih na nobeni grobnici. Đoko, zakaj ne častite žena? Moški je tukaj glava družine. Ohranja svobodo, starodavni rod, ognjišče, običaje, jezik. Njegova beseda je sveta. Ženska mora biti pokorna, zvesta možu.

Hano prepaja pradaavnina, nezavedno moli. Sedaj si mi bližji, spoznavam tvoje korenine, stare zakone divjine. Ostajaš pripet na ta skalnati krš.

Uživam tvoj kruh, pijem tvoje vino. Pomagala ti bom. Vem, potrebuješ me in jaz potrebujem tvojo silno moč. Tvoj kamen naj me varuje.

Sveča dogoreva. Romarska Marija na steni se Hani smehlja. Hvala mati za spomine. V dlaneh stiska kamenček, narahlo ga poboža in spusti v globine skrinjice.

Mladika

V VSAKO
SLOVENSKO
DRUŽINO

roman v nadaljevanjih

V GOZDU

Dvakrat je doživela drevesa kot estetski proizvod, na sliki in v filmu. Pomeni, da so pomembna, tako je pobrala kovček s pripravljenimi oblačili in se podala na Pohorje. Tam so najslavnejše jelke in najslavnejši macesnovi sestoji, kot jim pravijo dendrologi. In dober zrak. In nekaj gorskih gostišč. Predvsem je tam zanimivo jezero v divjini. Tam bom tudi lahko pozabila na svoje egoizme delavnega okolja.

Lahko si bom v miru ogledala posnetke z Lida in jih izbrala za Koledar. Ko sem bila prva leta v službi, me je zelo potrla, ko me h koledarskim izdajam niso povabili, ampak je bil vedno glavni in odgovorni urednik Briki, po vojni izkušnji sem se komaj zmenila, če me niso vključili v skupino. Toda letos me bodo zagotovo! Briki se bo hotel oddolžiti, pa tudi zabava se nadvse, ko vidi kako filmsko poprje!

Na Pohorju bom poiskala lirske motive, ki sem jih imela v spominu že pred desetletjem. Jezero s tisočerimi kačjimi pastirji in močvirska visokogorska flora. Proti večeru je grmičje modrozeleno, velika krila kačjega pastirja pa so v stoterih odtenkih mavričnih barv. Tudi prhutanje njihovih koščenih perutnic, ko so v jatah, ima omamen zvok. Pri vseh onesnaževalnih nesmislih, ki sledijo nenapisanim pravilom, bi lahko prav tisti osamljeni kraj lahko bil drugačen, kakor se ga spominja. Nič pa ni gotovo, kaj bo v prihodnosti. Z zemeljske oble izginjajo redke vrste jablan in hrušk, kaj šele živalske redkosti!

In tudi slikar, ni moj duhovni prijatelj, ne riše živalic v svojem čudovitem drevesnem poznavanju, ampak s tem ne bo gnjavila nikogar.

"Senta, tu je Korven, ki te išče že dolgo!"

"Režiser Korven?"

"Dvigni slušalko v tvoji sobi!"

"Korven, kako pa, da vi kličete na Pohorje, saj sem odšla, ne da bi komu povedala, kam!"

"Saj ni važno, rabim nekoga, ki mi bo pomagal urejati gledališki leksikon, in ti imaš veliko podatkov!"

"Podatke o gledališču? Ampak to je delo, ki zahteva desetletno garanje. Ti, srce zlato, ki si prišlo v Trst sedemdesetega leta, seveda misliš, da je gledališče začelo s teboj!"

"Senta, Sentuška, prizanesi mi z jeremijado! Kdo je pisal o Slovenskem narodnem gledališču v Trstu ob obletnicah?"

"Vsi koledarji. In Primorski ob otvoritvi sezone, ko smo hodili po skrivnih poteh na naše zaprašene sedeže, to je dvorane, kjer ni bilo nikakršnih luksuznih poltron, ne žametnih zaves, ko..."

"Tu me prekinjajo, moram se ti zahvaliti, dušica draga, neskončno sem ti hvaležen!"

Taki so telefonski pogovori, ko hočejo mlajši kolegi izsiliti usluge. Potem želijo biti čašчени, če

preplonkajo nekaj strani tu in nekaj podatkov tam, a je vse skupaj skrpucalo, ki mu vsi verjamejo.

Saj, iz vseh razočaranj bi se rada rešila v naravno lepoto. A bo to mogoče? Bo! Malo sprehodov, nekaj čivkov redkih ptic, pa bo v njej mir. Toda, ali časnikarski poklic sploh potrebuje mir? Mar ne bi bolj potrebovala idej, informacij, besedišč iz raznih strok in podobnega? Ali pa poznanstev z velikimi osebnostmi? Oh, nekaj prostih dni in si že očita!

Jutro je bilo kot iz belih lilij. Meglice so kot glasba hitro bežale čez jezersko površino in izza njih je bilo slišati čudno petje ruševca. Za macesni, ki so kot ponosni očaki rasli ob bregu, se je pasla čreda srn, ki so se naenkrat splašile in bežale po mahovju. Seveda se ob rani uri nisem imela s kom pogovarjati, a me je spet nekdo klical po telefonu.

"Halo, je tam Senta?... Oprosti, ki te motim! Me pošiljajo na Kosovo..."

"Mene so uspešno v Bosno. Se pač vrstimo! Rečem ti, da ni prijetno."

"Mi lahko daš kak naslov in nasvet?"

"Čeprav nisem urednica in bi niti ne smela dajati napotkov, ker jaz ne delam nobene politike... Oprosti, če hočeš ostati živ, si pač preberi kak tozadevni priročnik v italijanščini ali nemščini. In, za božjo voljo, Vojko, nikar ne popivaj, ne z znanimi ne z neznanimi..."

"Hvala, hvala, hvala! A naj vzamem s sabo aspirine?"

"In antibaby pilule, da te ne bo kdo našeškal doma, če se vrneš. Pa še: ne sprašuj cigank in čarodejev, kakšna bo tvoja sreča!"

"In jaz bi naj bil časnikar, če bi veroval takim vračem?"

"Sem ti hotela reč, da so vsi tam politizirani. In

M. Žitnik

Čarodejke (III.)

vdani v svojo usodo, kar tudi novinarje vrže iz tira in se potem ubadajo z lastno depresijo."

"Povej še kaj praktičnega!"

"Ne pozabi na zemljevide, zemljevidke, nosi vedno orožje. Pa saj si videl več vojn kot jaz! Na ekranu, seveda. Jaz v kaj takega ne grem več. Raje menjam poklic!"

"Hvala za vzpodbudne besede!"

"Ne jezi se name, jaz te ne bi poslala na tak 'teren'. Jaz bi tja poslala Brikija."

"Si nisem mislil!"

"Zdaj pa veš!"

Vojko Čajkovski ji je simpatičen. Pozna nešteto dosti vicev in dovtipov, dobrodušen je in neznanjsko simpatičen. Tudi brskal bo po novostih, se vmešaval v spore, o katerih se mu niti ne sanja, kako so lahko nevarni! Zares bo tvegaj svojo glavo za poklicne dolžnosti! In kaj naj bi mu jaz resnega nasvetovala! Naj bo vdan v usodo.

Fotografirala in snemala ves dan. Zvečer se je pridružila lovski družbi, ko so si delili trofeje. Eden je iz vreče privlekel nenavadno veliko rogovje, da so obnemeli skoraj vsi. Lastnica gostišča si je popravljala predpasnik in z zvenečim soprančkom vprašala, koliko bi jo pravzaprav stalo, če bi ga hotela imeti. Vsa lovska družina se je zasmejala. Ona je veselo vprašala, zakaj ta smeh!

"Kaj res ne vidite, da to spada v muzej?"

"Pa imajo v muzeju ja večje rogovje, pa tudi toliko je takih eksponatov, da bi bilo bolje vidno in zanimivo za kraje, kjer je žival, ki ga je pridelala, tudi živel."

"No, ja, nekaj srn bi že tu in tam pogledalo na to trofejo!"

"Poslala vam bom zelo veliko fotografijo teh rogov in vaše čudovite gaje v ozadju. Če jo boste postavili v zlat dragocen okvir, bo en primeren nadomestek za prave rogove!"

Seveda sem bila že srknila globoko v kozarec, ko sem prišla na to idejo. En lovec pa je resno rekel:

"Jaz pa sem mislil, da boste vi hoteli kupiti tak redek primer!"

"Koliko pa stane?"

"Ker ste vi, Italijani, romantični, bi vam za spomin znižal na polovico."

"To je, na koliko, glede na to da tvegam obtožbo na carini, če mi stvar najdejo v prtljazniku?"

"Dva milijona."

"Saj jih nimam!"

"Pa saj imate tuj potni list."

"Ampak nisem Italijanka. Sem slovensko dete, hodilo v slovenske šole, študiralo na slovenski gimnaziji, končalo Šolo za politične vede v Ljubljani. Bila reporterka v Bosni, se podila za časnikarskimi novicami po Balkanu, Franciji, in napravila vse!"

"To pa je čudno."

"Nisem vedel, da so slovenske šole v Trstu!"

"So, vsaj sto šestdeset let, če odštejem fašizem."

"Torej ste se obdržali, jaz sem se namreč boril za naš Trst!"

"Tudi moji doma, ne doma, če je bil oče v partizanah in mama ilegalka. Ne vem, če stvar razumete."

"Jaz prav odlično. Kdo, ki je iz filoavstrijske družine, vas ne bo hotel razumeti."

"Ampak sedaj imate službo in plačo," je očitno dobro računal "nekdo iz filoavstrijske družine."

"Saj je povedala, da se je zadolžila."

"Ampak, če ima tisto mašino tam zunaj!"

"Tebi se vidi, da delaš z Bosanci."

"Treba je videti, kdo je bolj koristen, ona ali moji Bosanci."

"Pa saj sem jaz z vojnih ulic poročala filomuslimansko!"

"Vidiš, kako si je treba razčistiti račune."

Bleknila sem v notranji jezi: "Čujte, če ste od Udbe, potem imam popolnoma jasne karte: poročam za slovenski časopis."

"Hm, v Trstu imajo center ta beli. Tisti še vedno zagovarjajo škofa Rožmana."

"In kaj ima opravka škof Rožman z jelenjimi rogovji?"

Smeh. Odrešilna zdravica in veselo petje.

V vsesplošnem kričanju in popevanju ji je sosed ob mizi povedal, da se niso smejali zaradi filomuslimanstva, ampak zaradi suma, da so od Udbe. Nič bolj abotnega na Pohorju kot kaka zakrknjena in polizana vohunska esenca iz starih časov.

"Pa mi ljubimo take pisatelje, kot je Jančar, ne pa kakih kifeljcev, ki ste jih bili navajeni v Ljubljani."

"Ampak taki so pri mojem časopisu, in tistih ne pošljejo na fronto..."

"Ker se bojijo, da bodo vohunili za Beograd ali pa za Francoze ali pa za tistega, ki jim bo najbolje plačal. Vidite, tako smo mi še vedno v solidnem standardu, ker se držimo bolj starih navad preživetja."

"S prodajanjem roženine, gospa!"

"To je dejstvo."

"Toda vi si v statusu, v katerem ste, sploh ne smete dovoliti, da bi švercala karkoli čez mejo. Ni govora. Zdaj sem že zastopil, kako je s takimi ljudmi. Imajo smolo. Trofeja pa naj ostane tu, na Pohorju, saj je dovolj izletnikov pozimi in poleti."

Gostilničarka je kar zažvrgolela! Prinesla je na mizo izvrstni rizling in se začela objemati ter zapele in zaplesala. Takrat sem si čestitala, ker sem takoj izračunala, da bom imela čudovite noči in dneve.

(dalje naslednjič)

Manj kot dva meseca po mamini operaciji in smrti, se pravi 2. decembra, sem bil tudi sam operiran v "Policlinico triestino" na začetku ulice Sv. Frančiška. Ko sem ležal na operacijski mizi, so bolniške sestre skušale z različnimi vprašanji odvrti mojo pozornost od tega, da me pravkar tesno privezujejo na operacijsko mizo. A kirurg jim je segel v besedo, rekoč, da sem sin one gospe, ki je le nekaj tednov prej prav tam preminila. Kaj kmalu je prišel tudi stric Marcello Verč, ki mi je položil masko na obraz, mi razložil, kako naj diham in glasno štejem, ko mi bo polil masko z etrom, zato da zaspim. Ob prvem vdihu neznosnega smradu sem na mah nehal šteti. A vsi okoli mene so nadaljevali, tako sem začel spet ponavljati za njimi številke, dokler sem zaspal.

Medtem ko sem se po operaciji počasi prebujal iz narkoze, sem opazil očeta, ki me je bodril, in slišal sem tuliti sirene, ki so naznanjale konec alarma. Torej, sem si mislil, so me operirali med alarmom! Pozneje sem zvedel, da so sirene zatulile, prav ko so nameravali začeti z operacijo, tako da jo je kirurg, prof. D'Este, hotel že odložiti, a s-tricu je uspelo prepričati ga, da bi bilo zame izredno naporno še enkrat prestati vso predoperacijsko napetost.

Prebujanje iz narkoze z etrom je bilo izredno neprijetno. V glavi se mi je vrtelo in zaradi smradu mi je šlo na bruhanje. V takem stanju sem začel misliti, zakaj je mamini operaciji morala slediti še moja in skoraj samogibno vzkliknil: "Pa zakaj?" Oče je le ponovil: "Pa zakaj?" in solze so

mu stekle po licih. V isti kliniki, kjer je pičila dva meseca prej čakal na izid mamine operacije, je moral zdaj nestrpnost čakati na izid moje operacije. A odgovora ni bilo.

Prvi, ki me je že naslednjega dne obiskal, je bil prof.

Donini, direktor svetoivan-

ske umobolnice. Dan kasneje pa med drugimi tudi njegova žena ter njun sin Pino, ki je bil moj sošolec. 10. decembra sem se smel vrniti domov.

15. januarja 1944 je Il Piccolo poročal o ustanovitvi mestne straže "Guardia civica". Kaj kmalu sem imel priliko srečati člana tega korpusa v novi uniformi. Bil je študent iz prvega nadstropja, ki me je inštruiral iz latinščine in je imel mamo nemškega rodu. Družba, v kateri smo takrat živeli, je bila kar hitro strogo militarizirana in skrbno smo morali paziti, o čem s kom govorimo.

Približno v istem času so Nemci začeli dodeljevati ljudi, ki niso kakorkoli bili pod orožjem, za razna dela vojne nujnosti, kakršna je bila na primer gradnja bunkerjev. Tisti pa, ki so bili neobhodno potrebni pri administraciji, so bili deležni posebnih dokumentov, ki so jih obvarovali pred pouličnimi racijami, s katerimi je organizacija TODT rekrutirala delovno silo za delovna taborišča. Tudi očetu so dodelili tak dokument, zaradi česar ni utrpel nikakih sitnosti vse do konca vojne.

Stric Marcello je pa doživel vse drugačne izkušnje. Nemci so ga "povabili", naj gre z njimi. Šest tednov po moji operaciji mu je namreč tržaška zdravstvena komanda (Comando di Sanità di Trieste) poslala pismo naslednje vsebine: "D'ordine del Comando Germanico siete invitato a presentarvi immediatamente a questo Comando, Via

Peter Merkù

Iz spominov na starše (XIX.)

Potrtilo nemške oblasti v Trstu, da je oče oproščen vsakršnega posebnega vpoklica za delovno službo.

Fabio Severo 40. In caso di mancata presentazione il Comando Germanico vi farà arrestare.” (Po ukazu Nemške komande ste vabljeni, da se nemudoma javite pri tej Komandi na ul. Fabio Severo 40. Ako se ne bi javili, Vas bo Nemška komanda dala aretirati.)

Ni mi sicer uspelo rekonstruirati, kako se je stvar v podrobnostih dejansko razvila, nekje v spominu mi je pa vendarle ostal vtis, da se je moral s tako brzino odpraviti, da ni niti utegnil posloviti se od matere Ivanke, ki je stanovala pri Sv. Jakobu. Nemci so ga odpeljali v Heidfeld blizu Dunaja, da bi opravljal svoj poklic zdravnika v tamkajšnji tovarni letal Ernst Heinkel. Tik pred koncem vojne pa je med bombnim napadom zgorel kadrovski oddelek z vsemi dokumenti. Tako je stric izrabil priliko, da se je pobral in se z vlakom vrnil v Trst.

Nemci vsekakor niso bili ne prvi ne edini, ki so se poslužili njegove vestne zdravniške sposobnosti. V času fašizma so mu na primer ponudili vodilno mesto v tržaški umobolnici, vendar pod pogojem, da sprejme fašistično izkaznico. Ker pa jo je odklonil, je bil ob službo. Ni mogel več prosto izvrševati svojega poklica, zaradi česar je celih deset let bil brezplačno za prostovoljnega asistenta v bolnici na Magdaleni. Preživel je se pa s privatnimi obiski na dom. Zelo pogosto so ga klicali na Kolonkovec. Tako tudi tistega dne, morda v zimi '42/'43, ko so ga pričakali trije v usnjen plašč oblečeni partizani, ki so ga pozvali, naj stopi v avto, češ da je bolnik nekje drugje. Vozili so se v gore, tako daleč, kolikor jim je sveže zapadli sneg to dopustil. Ko so izstopili iz avta, so mu zavezali oči, vendar tako, da je utegnil videti, kako hodi. Moral je namreč stopati točno po že obstoječih sledih. Utegnil pa je vendarle videti, kako partizan, ki je hodil za njim, stresa sneg s smrekinih vej, da ga skozi sito potrese po sledih ter jih tako zabriše.

Bratranec Enrico Schironi (desno) v uniformi organizacije TODT pri železniški postaji v družbi neznanega vojaka.

V partizanski bolnici se mu je edini prisotni zdravnik, njegov dober znanec, oprostil, da ga je dal takorekoč ugrabiti, a da ima ogromno dela, ki ga sam zaradi prave izčrpanosti več ne premore. Treba je bilo nujno odrezati partizanu zmrznjeno nogo in sicer s sekiro in brez narkoze... Po opravljenem delu so ga po isti poti peljali spet na Kolonkovec.

Dr. Verč je bil sin Ivanke Merkù, sestre očetovega očeta. Po študiju v Ljubljani in Zagrebu ter na Dunaju je pri petindvajsetih letih diplomiral v Modeni in habilitiral v Paviji. Po vojni je bil med drugim tudi šolski zdravnik. Vse svoje življenje je posvetil zdravniškemu poklicu in pomoči sočloveku. Bil je izredno vesten, resen, pošten in pri-

jeten človek, ki ga imam v spominu kot vedrega in optimističnega strica. Tudi ko so v Trstu vladale take razmere, da je očetu bilo težko pri srcu, smo radi hodili k njemu na obisk, da bi črpali nekoliko optimizma za naprej.

Drugega sorodnika, našega edinega bratranca, Enrica Schironija, so pa vključili v "Organisation TODT", ki jo je ustanovil minister Fritz Todt, pristojen za vojne gradnje. Imel je nalogo straže [Wachhabender des Schutzkommandos] pri Dodelitvenem središču delovne sile [Leitstelle - Centro di smistamento] s činom podnarednika [Kameradschaftsführer]. Rikele, kot smo mu mi vsi pravili, je prihajal redno enkrat tedensko k nam na obisk, izključno v civilni obleki. Igral se je z menoj in se pogovarjal s Pavletom, a največ časa je prebil z najinim očetom, s katerim je diskutiral o kakšnem tehničnem aparatu ali mu kaj razlagal. Ker sta imela oba izvanredno tehnično žilico, sta se imenitno razumela.

Spominjam se večera, ko je Rikele prinesel s seboj mikrofona iz sestreljenega angleškega letala. Oče se ni mogel načuditi njegovi majhnosti. Bil je takozvani laringofon, ki so ga angleški piloti nosili blizu grla in preko katerega so govorili med se-

Stric, dr. Marcello Verč

boj ali s postajo na tleh. Kar je bilo še posebnega občudovanja vredno, je bila izredno majhna tuljava okoli magnetnega jedra. Veliko manj se dandanes čudimo, ko brez vsakega problema lahko telefoniramo tudi bratrancu, ki zdaj živi v Južni Ameriki, in ga slišimo, kot da bi stanoval v bližnji ulici.

Še pred koncem leta se je oče podal v Avber na tisti obisk k družini Cirila Grmeka, ki ga je nameravala storiti mama. Ko se je vrnil domov in je pripovedoval, kako je bilo, je bil očitno nekoliko razočaran, ker ni Ciril reagiral bogve kako prizadeto, ko je zvedel za smrt naše mame. Ko smo po vojni šli gledat v Sežano mesto, kjer je bil ustreljen, si je to navidez hladno zadržanje oče razlagal ne samo s skrbmi, ki jih je kot sekretar OF za zahodni Kras moral takrat imeti, marveč tudi s strahotnimi prizori, ki jim je bil neizbežno priča med hajkami pobesnelih fašistov in nacistov po Krasu. En mrtvec več ali manj ni gotovo pomenilo nič posebnega!

Prav nemške represalije kot odgovor na akcije partizanov in aktivistov Osvobodilne fronte so zaznamovale nadaljnji potek vojne do osvoboditve ob stalni spremljavi bombnih napadov angleških in ameriških letal.

(dalje)

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da beseda "antisemitizem" izvira od krščanega Juda Wilhelma Marra, ki je ta izraz prvi uporabil in l. 1888 ustanovil še antisemitsko zvezo...
- da je na zamisel Prešernove družbe, ki naj bi postala konkurentka Slomškove Mohorjeve družbe in jo perspektivno izpodrinila, prišel krščanskosocialistični odpadnik in poznejši funkcionar komunističnega režima Tone Fajfar...
- da je v času, ko so v Slovenski Bistrici izkopavali trupla po vojni umorjenih civilistov, nekdanji poverjenik Ozne za tisto območje Franc Kac bil na počitnicah v Portorožu...
- da je med državami, članicami Evropske zveze, Italija tista, ki ima največ revnih (14,2%), za njo pa pride Anglija, v kateri je tudi največ socialnih razlik (20% bogatih poseduje 43% gospodarskih virov)...
- da je vzhodnonemška tajna policija STASI namenila za vohunjenje in druge poizvedovalne dejavnosti 1,6 milijarde dolarjev...
- da v celjski zlatarni vsak mesec izdelajo približno 15.000 kosov različnega nakita, ki stane od 2.000 (obesek) do poldruga milijona tolarjev (prstan z briljantom)...
- da je bil papež Pij XII. prepričan, da je Hitler obseden od hudega duha in da ga je skušal eksorcizirati od daleč, čeprav je takšen eksorcizem manj učinkovit...
- da mednarodna revija Trenta Giorni, ki jo ureja Giulio Andreotti, misli predložiti vatikanski Kongregaciji za bogoslužje vrsto odlomkov iz Svetega pisma Stare zaveze, ki naj bi se zaradi "neprimernosti" (npr. Davidovo prešuštvo) izločili iz mašnih beril...
- da je profesorica Joža Meze, upokojena sodelavka v Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, izdala pri tržaški Mladiki svoje spomine pod naslovom Življenje je lepo, kljub vsemu...

RADIOTELEGRAFSKI TEČAJ V PALESTINI

V spominsko knjigo je Milan Golob začel spet pisati 18. septembra 1943 v Kairu.

Začel je tako: "Že je mesec september in jaz še vedno gazim po kairskih ulicah. Koliko časa se bom še mučil v tem brezdelju? Kakor hoče, naj bo, končno pa odločajo drugi. Jaz sem samo orodje, kadar ga rabijo, se spomnijo nanj."

Nato opisuje, kako so ga po koncu pisanja materi (marca 1943) kmalu poslali na tečaj radiotelegrafije v Palestino: "Bili smo v našem logorju (ISLD), imenovanem Orchard Camp,¹⁷

ali kakor smo ga zvali mi: "Triglav nasad". Zabavno življenje je bilo. Vsak drugi ali tretji dan sem šel s serž. Allanom¹⁸ ali s kom drugim kakih dvajset ali trideset kilometrov daleč. Zahajali smo v judovske vasi in tam delali zvezo s kampom.¹⁹ Po navadi nas je peljal Allan na kosilo v tako zvane skupne jedilnice. Te judovske kolonije, imenovane "komuni", imajo namreč popolnoma komunistični sistem življenja. Njihov red je tale: Vsak lahko pride v komun. Delati mora eno leto. V tem času vidi, ako je za njega to življenje. Delajo osem ur na dan. Vsak ima svoje delo. Kdor je oddeljen k žitnemu delu na polju ali v vinograd, sadovnjak, k živini, v mlekarno itd., ta dela vedno isto delo. Ni jim potrebno skrbeti za hrano, za obleko in druge potrebščine, ki se pojavljajo pri vsaki družini.

¹⁷ "Orchard" je angleško ime za sadovnjak. ISLD je kratica za Inter-Services Liaison Department, pod katero je na Bližnjem vzhodu delala britanska obveščevalna služba SIS ali MI6.

¹⁸ Drugi pišejo "Allen". O njem smo v Mladiki že brali. Poljski Jud Allen Zabljudovsky je bil že v Kairu inštruktor radiotelegrafije skupin padalcev, ki sta jih vodila ISLD in prof. Ivan Rudolf (prim. Mladika 1997, št. 2-3, str. 57).

¹⁹ Radiotelegrafske vaje so nekateri člani skupine opravljali tudi v bolj oddaljenih krajih, saj so zvezo z bazo iskali iz Sirije in Libanona (Ciril Kobal avtorju 27. okt. 2001).

Matere oddajo svoje že oddojene otroke varuhinjam in tako lahko delajo brez skrbi svojih osem ur. Po končanem delu jih vzamejo zopet k sebi in lahko uživajo družinsko srečo.

Res lepo je to njihovo življenje. Da bi ne imel doma, ne bi si pomišljal, pridružiti se jim."

"Ni mogoče pozabiti doma!" Padalec Milan Golob (III. del)

SPET V KAIRU

Čas so imeli tudi za spoznavanje Palestine. Tako so šli 1. julija 1943 na kopanje v Tiberijsko jezero, ogledali so si tudi Nazaret. Čez pet dni pa je prejel brzopjavni poziv v Kairo. V nedeljo, 6. julija, je bil že tam. Nakupoval je potrebščine za

na pot, a spet ni bilo nič.

"Videl sem se že v naših krajih. Kratko je bilo to veselje. Vse so odložili.

27. julija sta se pripravila Sivec in Volarič. Zadnjih par dni se je čutil Ivan precej slabo in je moral v bolnico. Tako je odpotoval Sivec sam.²⁰ Čakali smo nestrpno vsi: Širca, Mali, Miloš²¹ in jaz.

V tem času je prišel Knez.²² Domenili smo se, da gremo skupno Miloš, Knez in jaz. Zopet čakanje!

9. avgusta sta po dolgem pripravljanju odpotovala Širca in Mali.²³ Mali je njegov vzdevek,

²⁰ Po zanesljivih pričevanjih se je Alojz ali Lojze Sivec spustil na Sentviško planoto v noči od 17. na 18. julij 1943 skupno z Zdravkom Lenščakom, iz skupine SOE pa sta se z istega letala spustila Stanislav Simčič in Ivo Božič. Sivčevo zgodbo opisuje Mladika 2001, št. 3-4, 5 in 6. Ivan Volarič (Mladika 2001, št. 1 in 2) pa je bil nato, kot že omenjeno, član zadnje misije, skupno z Golobom in Boštjančičem.

²¹ Alojz Širca, Franc Vidrih ("Mali"), Miloš Adamič.

²² Alojz Knez. O njem piše Mladika 1998, št. 9 in 10 ter 1999, št. 1 in 2-3.

²³ Franc Vidrih, ki je preživel in napisal spomine (Mladika 1999, št. 5-6, 7 in 8), omenja, da sta iz Kaira odpotovala 8. avgusta na letališče v Derno, poletela sta 14. avgusta, vendar se je moralo letalo vrniti, ker ga je zadela protiletalska obramba. Naslednjega dne se je med poletom pokvaril motor in so se zopet vrnil, tako sta Širca in Vidrih dospela med partizane v noči na 18. avgust.

Levo, v Kairu julija 1943. Čepijo od leve: Ivan Mikuž, Franc Vidrih in Zoro Pišot; stojijo od leve: Milan Golob, Josip Dolenc, Marica Merljak, Ivan Merljak. (Slika iz zbirke Marice Merljak.)

Na desni sliki, od leve: Milica Zorn, Milan Golob in Silva Humar. (Slika je posodila Silva Humar.)

njegovo ime pa je Franc Vidrih.

Torej ostanemo štirje.

Sklenili so tako, da jaz ostanem še tu za nekaj časa in da mogoče greva z Ivanom, vsak k svojim.

Po stari navadi so tudi sedaj odlašali z odhodom. Par dni pred določenim dnevom pa kar na hitro pokličejo Ivana, ki je odšel 10. septembra.²⁴

14. septembra sta odšla Miloš in Knez.²⁵

Ostal sem sam že pripravljen za na pot. Obljube so: "Drugo luno prav gotovo."

Nekaj časa sem si belil glavo s tem. Čemu pa? Kadar se bo gospodom zljubilo, me bodo že poslali. Pripravljen sem vedno."

NAZAJ V HAJFO

V tem času je Golob gojil zveze z Milico, vendar sta bila večkrat "nesrečna" zaradi značilnih nesporazumov med zaljubljenici in zaradi njene odsotnosti, saj je bila z judovsko družino, pri kateri je bila v službi, dolgo v Aleksandriji. Z njo si je takrat in pozneje, ko je bil v Bariju, veliko dopisoval. V zapisih odmeva tudi že znano dejstvo, da so se tako v Kairu kot v Aleksandriji slovenska dekleta srečevala pri slovenskih šolskih

sestrah, v Kairu pa jih je prof. Ivan Rudolf pri sestrah tudi zbiral na vaje za odrske nastope.

Vodstvo ISLD se je po kapitulaciji Italije iz Kaira preselilo v Bari, kjer je dobilo oznako "N. 1 I (U) Section". Slovenski pripadniki skupine pa so se tja očitno selili postopoma, saj je Golob 24. oktobra 1943 v spominsko knjigo zapisal, da ga je Ciril (Kobal) pospremil na postajo v Kairo, od koder je ob 14.15 odpotoval z vlakom proti Hajfi, kamor je došel naslednjega dne ob 10.00.

"Rečeno je bilo, da me čaka avto na postaji. Čakam eno uro, čakam dve, nikjer nič. Odločim se, da grem s taksijem. "Koliko stane do Rama David?" Samo dva funta in pol! V

žepu pa nimam niti enega. Nič ne bo! Grem z avtobusom. Ob dveh sem pricapljal v naš kamp, kjer me je pozdravil s prirodno hinavskim nasmehom mister Smith. Dolenc in Pavlič²⁶ sta bila dobre volje. Par poznanih čifutov.²⁷

29. (okt.) Dolenc in Pavlič sta napravila prvi skok. Zares korajžna!

31. (okt.) Kurz je končan. Obljubljen je dopust. Jutri greva z Dolencem v Jeruzalem. Pavlič gre v Kairo."

V SVETIH KRAJIH

Od 1. do 5. novembra 1943 je bil Golob z Dolencem v svetih krajih krščanstva. V spominski knjigi je izrazil svoje vtise. Tako je med drugim zapisal 1. novembra: "Jeruzalem - hrepenenje vseh kristjanov, opevan od tisoč in tisoč poetov. Kar vsak naj gre v to sveto mesto, da se prepriča, kako je lepo."

2. novembra si je zabeležil: "Zjutraj ob osmih sva šla obiskat svete kraje: Golgota, kamen maziljenja, Božji grob, steber bičanja in druge zanimivosti. Čudno je, da je vse na enem mestu. Na Golgoto greš po stopnicah, kakor da bi šel iz pritličja v prvo nadstropje. Vse je zelo dvomljivo. Obiskala sva cerkev Zadnje večerje,

²⁴ Odšel pa je z ladjo v Bari, kjer je bil potem z Golobom spet skupaj, ne pa v domovino.

²⁵ Po že objavljenih podatkih so ju Angleži spustili s padalom nad Čepovanom 18. septembra 1943.

²⁶ Josip Dolenc je ena izmed osrednjih osebnosti teh zapisov o padalcih, ime Pavlič pa je novo.

²⁷ Judov.

grob Davidov in razvaline templja, kjer še vedno jočejo Judje.”

3. novembra sta šla z avtobusom na Oljsko goro. “Obiskala sva vilo čeških patrov, kjer so pred letom stanovali naši fantje. Zelo prijazen pater je nama postregel s kavo in pecivom, nakar je naju spremil do glavne ceste. Šla sva v cerkev Sv. očenaša. Tu vidiš na mramornatih ploščah na steni napisan očenaš v vseh jezikih. Pravijo, da je na tem mestu zložil Jezus očenaš. V bližini te cerkve je podzemski rov, v katerem so apostoli prejeli dar govora in kjer jim je bila razodeta sv. vera. Vse to izgleda zelo naravno. Tu sem odtrgal vejico oljke za spomin. Obiskala sva rusko baziliko v vrtu Getsemani. V katoliški cerkvi, istotam, se vidi skala, na kateri je Jezus molil. Vidi se tudi kraj, kjer je Juda poljubil Gospoda. Zelo misteriozna cerkev!”

Popoldne sta si ogledala Betlehem, kjer sta si kupila nekaj spominkov, “zraven drugega vsak en rožni venec za naše mamice”. Tam je Golob verjetno dobil tudi podobico, ki jo je nalepil na začetku spominske knjige.

Naslednjega dne je sam ponovno obiskal razvaline templja in svete kraje ter izrazil značilne občutke: “Mogoče radi dolgočasje ali radi česa (d drugega) se mi je po dolgem času porodila želja in volja po molitvi. Molil sem malo časa, a vendar zbrano. Spomnil sem se tudi druge Kalvarije, v naših krajih, in pogled na Marijo sedem žalosti mi je pokazal jasno sliko naših trepečih mamic. Položil sem na skalo, kjer je stal

križ Zveličarja, rožni venec, istotako na kamen maziljenja in v Božji grob. Vem, da bo mamica z veseljem prebirala jagode tega skromnega rožnega venca.”

POVRATEK V KAIRO

Naslednjega dne, 5. novembra, sta se Dolenc in Golob z avtobusom vrnila v Hajfo, nato pa k jugoslovanskemu bataljonu, ki je živel pod šotori v kraju Rama David. Tam je zvedel, da se mora v Kairo vrniti le Dolenc: “Na moje veliko začudenje odpotuje samo Dolenc v Kairo. Zakaj so mene pustili še tu? Želel sem nedeljo prebiti v Kairu. Torej nič! Brez denarja. Tem bolje, bom kar v šotoru.”

Ko je naslednjega dne spet vabil radiotelegrafijo, je po več poskusih dobil zvezo z “Vilo”, torej s stanovanjem slovenskih padalcev ISLD v Kairu. “Popoldne zopet zveza. Ob treh prejmem nujni brzjav, v katerem (se) pravi, da moram nemudoma v Kairo. Dam ga poročniku Noblu. Odpotujem jutri popoldne. Zopet nedelja na vlaku. Je pač moja sreča.”

V BARI, DOMOVINO IN SMRT

Naslednjega dne, 7. novembra, je sicer tudi nekaj pisal v spominsko knjigo, vendar je sredi stavka vsaj ena stran iztrgana, preostale so bele.

Iz napotnic za letalski prevoz v Bari, ki sta se ohranili v Dolencovi zapuščini, zvemo, da sta Golob in Dolenc zapustila Kairo in dospela v Bari 27. novembra 1943. Iz drugih dokumentov izhaja še nekaj podatkov. Slovenski padalci ISLD so bili v hiši v Ul. Vittorio Veneto 32/B v Bariju. Golob je dobil ilegalno ime Milan Čok.

Z Milanom Boštjančičem je večkrat zamen prosil za dovoljenje, da bi obiskala svoji dekleti v Kairu. Februarja 1944 so Golob, Volarič in Boštjančič na jugoslovanski misiji v Bariju izjavili, da stopajo v jugoslovansko narodnoosvobodilno vojsko. Major Miller je za vse tri naposled odločil, da gredo z radiooddajniki na teren, kot smo že videli. Golob naj bi s postajo “Triglav” pošiljal vojaška poročila z območja Pulja.²⁸

Kdaj so odpotovali iz Barija v Barletto in na Vis, ni točno znano. Po nekem zapisu Josipa Dolenca bi lahko to bilo konec marca 1944.²⁹

²⁸ Mladika 2001, št. 1 in 2.

²⁹ V pismu svaku Pepiju Hollsteinu z dne 31. marca 1944 Dolenc pravi, da so pred kratkim trije odšli iz Barija. Kopija pri avtorju.

Pet padalcev skupine ISLD. Od leve: Venceslav Ferjančič, Radoslav Semolič, Lojze Sivec, Alojz Širca in Miroslav Križmančič. (Sliko je posodila Silva Humar.)

PRIORITY. SECRET.

78 NOV. 1943

R.A.F. AIR PASSENGER MOVEMENT INSTRUCTION.

TO: GOLOB Serial 1069

1. Authority for passage Italy

2. Accommodation has been reserved from CAIRO/.....
date 27/11/43.....arriving on 27/11/43

 Returning on.....from.....

3. Bus will leave CONTINENTAL SHEPHERDS HOTEL at.....hrs LT

4. You are requested to report with your Identification Card and
 Baggage Allowance 40 lbs 55 lbs 77 lbs

5. You must report at HELIOPOLIS, KHANNA, ELDEBIS, MINNA, CAIRO WEST
AERODROME at.....hrs LT.

6. Plane will leave at.....from.....
 (HELIOPOLIS) } AERO-
 (KHANNA) } DROME.
 (ELDEBIS)
 (MINNA)
 (CAIRO WEST)

7. YOU SHOULD TAKE A SANDWICH.

8. See currency restrictions on reverse.

9. Care should be taken so that no Equipment Gas Masks, Steel
 Helmets, etc.) are left in the aircraft after the journey.

10. Please 'phone Mov.8 by.....hrs and confirm time and place of
 departure. 'Phone No.46808 or ME Extn. 243 and 274..

YOU MUST WEIGHT IN AT RAF MOVEMENTS, PCAC Terminal Offices,
 SHEPHERDS HOTEL by 1230 hrs.

Major General,
 D.Q.M.G. (Mov & Tr)

This form to be filled in carefully by the passenger himself and
 returned to Mov.8 GHQ MEF.

I acknowledge receipt of Mov.8.....ordering me to
 enplane. My telephone number in case of alteration in time etc.,
 is :-

SIGNATURE.....

Tajna napotnica službe ISLD za Golobov prevoz 27. nov. 1943 z letališča Kairo-zahod v Italijo. (Izvirnik se je ohranil v zapuščini Josipa Dolenca.)

Slava Boštjančič (por. Rupnik), ki je v Bariju kuhala slovenskim padalcem, je za datum odhoda treh omenjenih fantov štela april 1944.³⁰ Milan ji je 5. aprila 1944 od nekod pisal v Bari, da še čakajo.³¹

Kot je na oznovskem zaslišanju 15. oktobra 1944 izpovedal Milan Boštjančič, so Golob, Volarič in on na glavnem štabu Titove mornarice na Visu potrdili, da želijo biti partizani. Dobili so spremno pismo za operativni štab za Hrvaško Istro, šifre in nova ilegalna imena. Golob je postal Gradnik. Prek Dugega otoka so šli na Olip, na Krk, nato na kopno na komando operativnega štaba Hrvaške Istre pri Kastvu. Tam so jih

³⁰ Mladika 1997, št. 5-6, str. 107.

³¹ Pismo hranijo Golobovi svojci, ki so po vojni našli stik z Boštjančičevo.

ločili. Golob naj bi odšel proti Pulju, Boštjančič pa z njim ni mogel več dobiti radijske zveze. Vsi trije so skrivnostno izginili.³²

Za Goloba se v kakem spisu navaja, da je padel v Istri. Maks Zadnik v knjigi Istrski odred³³ na primer piše o izkrcanju (iz podmornice!) treh obveščevalcev na istrski obali konec junija ali v začetku julija 1944. Dva naj bi ostala pri hrvaških partizanskih enotah, "Mirko Debeljak" (Boštjančič) pa naj bi prispel 3. julija 1944 v Istrski odred. O njem piše v opombi, da je padel "nekje na Dolenjskem". Vemo pa, da je izginil jeseni 1944 v Beli krajini po oznovskem zaslišanju. Zato je upravičen tudi dvom glede podatkov o Milanu Golobu, ki ga Zadnik sicer nima v besedilu knjige in tudi ne na seznamu borcev Istrskega odreda, pač pa ga navaja med padlimi. Na tem seznamu je med redkimi, za katere ni zabeležen ne kraj ne dan smrti, pač pa je zapisano, da je "padel v Istri 1944".

Svojci niso dobili nobenega obvestila o Milanovi smrti, tudi mrliškega lista ne, med ljudmi se je nejasno šušljalo o "angleških vohunih", v družini je lebdel dvom o tem, da je res padel v boju. V sosednji vasi Koritnici je vsekakor napisan na spomeniku padlih borcev.³⁴

Milanov brat Franc pa nima nobenega dvoma o oznovskem umoru, pri čemer se sklicuje na več okoliščin, še posebej na Milanovo rokopisno pismo, napisano "Na položaju", ki ga je prejela mati in v katerem je sporočal, da ima nujno sporočilo za Franceta Bevka. Kasneje je razumel, da je bil brat očitno že zaprt in je iskal rešitve.³⁵

Stik med Golobom in Bevkom potrjuje pismo Slave Boštjančič Josipu Dolencu 6. oktobra 1944 iz Barija na teren v Slovenijo: "Bevkov sin Aleks je zdaj v Gravini (...) Zvonko mi je pisal s položaja. Pravi, da sta z Ivanom skupaj. Tov. Bevk je pisal Aleksu, da se mu je javil Milan Golob nekje iz Istre."³⁶

Preživeli padalci so svojega tovariša Milana Goloba zapisali med poveljne žrtve na spomeniku v Škrbini.

(dalje)

³² Mladika 1997, št. 4.

³³ Maks Zadnik, Istrski odred, Nova Gorica 1975, str. 384.

³⁴ Stanka Golob avtorju 29. jul. 2001.

³⁵ Franc Golob avtorju 13. avg. 2001 v Ljubljani. Pismo bi moralo biti še med njegovimi papirji.

³⁶ Pismo je v zapuščini Josipa Dolenca.

Prvemu sklopu predavanj in razmišljanj na temo krščanske "prenove" je sledila obravnava specifičnih področij s posebnim oziroma na delovanje katoliških laikov v javnem življenju. 25. januarja 1986 je teolog in filozof dr. Anton Stres predaval o razmerju med krščanstvom in politiko, 6. marca pa je bila na isto temo razprava. Prvi del povzetka obeh srečanj¹, ki nosi datum 5. april 1986, se je glasil:

"1) Kristijan je po vesti dolžan, da se zanima za politične, javne zadeve, da se v političnem življenju po svojih močeh udeležuje in s tem prispeva k skupnemu dobremu. Če namreč res jemlje svoje življenje kot službo, bo skušal tudi po tej poti služiti človeku, saj je politična pot velikokrat edina možnost za rešitev določenih problemov.

Pri nas je tako gledanje na politično le delno prisotno. V glavnem so verni politično malo angažirani. Vprašanje politike je precej odsotno tudi v verskem tisku in v pridigah. Pri Slovencih na splošno je morda "politični organi" ohromel.

2) Nastane seveda vprašanje, ali imajo kristjani v politiki točno določeno mesto, ki jim ga takorekoč mehanično vsiljujeta evangelij in cerkveni socialni nauk.

Včasih so katoliški politiki na to vprašanje odgovarjali nekoliko poenostavljeno, tako da se je ponekod celo katoliška hierarhija istovetila s kako politično stranko. Danes pa smo prepričani, da katoličani ne morejo imeti ideologije, ki bi jo avtomatično izvajali iz evangelija ali cerkvenega nauka.

Krščanski socialni nauk ne daje receptov za konkretne rešitve, temveč le moralna načela. Temeljna ostaja krščanska antropologija, v kateri je središče oseba, njeno dostojanstvo in svoboda. Niso cilj država, delo itd, temveč oseba, ki ne sme nikoli postati sredstvo. Tudi klerikalizmu moramo očitati predvsem to, da sledi nesprejemljivemu geslu, da cilj posvečuje sredstva.

Politični pluralizem velja torej tudi za katoličane, a ne brez omejitev, ker ostajajo zanje nekatere vrednote temeljne.

Na obe prevladujoči svetovni ideologiji, namreč na liberalizem, ki zdaj napreduje in ki izhaja iz pretiranega individualizma, ter na socializem, ki izha-

ja iz pretiranega kolektivizma, gledamo z rezervo.

Iskati je treba "srednjo pot", ki pa ni kaka "katoliška", "tretja" pot. Nastaja namreč le sproti, od primera do primera, povsod tam, kjer lahko služimo človeku. To nas včasih pripelje do paradoksa, da mora biti namreč katoličan v liberalnem sistemu socialist, v socialističnem pa liberalec.

V konkretnih vprašanjih se je treba držati pravila: videti, presoditi, odločiti. V dvomih velja načelo probabilizma.

Glede marksizma se je treba zavedati še varljive krilatice, češ da kristjani in marksisti "delamo za isto". V politiki niso dovolj cilji,

bistvena je metoda. Nasilna metoda v normalnih razmerah za kristjana ni sprejemljiva. Cilji so nekaj abstraktnega, sredstva pa so zelo konkretna. Tam je preizkusni kamen. Tudi v antropologiji so nekatere močne razlike."

(dalje)

Iz gradiva o neki prenovi (3)

Aleksander Furlan

Kontovelska mlaka

Lepu je polete zvečjer
na Kontovelske mlake;
ne manjka neč: je luna, so zvezde jen uöblake.
U mrake ana mate kliče hčjer.

"Čuješ? Zdej muörem jet."
"Počake, uöstane še malo." "Ne me zamjert,
še me bo mate krčala."
Še zmjeren se je h knjemo teščala.

Uöd delč se slišo ano lepo petje.
Mrbet se je njemo samo zdelo.
Luna, zvezde, uöblake, poletje,
usè suörte mo po glave je šemelo.

Puajte, fantje, mlade jen zdrave,
zdej je cejt ta prave;
puajte po tiho ale na glas,
dejte zbedet celo vas!

¹ Povzetek so oblikovali organizatorji srečanj na podlagi predavanj in razprave in torej ni nujno, da odraža stališča predavatelja.

Marino Andolina je nedvomno markantna osebnost tržaškega in splošno italijanskega javnega življenja, ki v ljudeh vzbuja protislovne občutke: za marsikoga je popoln altruist, skorajda svetnik, drugi - sicer manjšina - pa ga ne cenijo pretirano. Sama spadam v prvo skupino in moje srečanje z njim je potekalo z občutkom, da imam pred seboj nekoga, ki je v pozitivnem smislu nekaj posebnega. Po poklicu je Andolina zdravnik, pediater, ki se v tržaški otroški bolnišnici Burlo Garofolo ukvarja s težkimi bolniki: to so otroci, ki za preživetje potrebujejo presaditev kostnega mozga. To svojo dejavnost živi kot poslanstvo, prav tako pa doživlja še druge aktivnosti, katerim se posveča. To je predvsem voluntariat, prostovoljna dejavnost, v sklopu katere je soudeležen pri vodenju združenja ASIT (Associazione solidarietà internazionale Trieste), ki upravlja dom v ulici Valussi, v katerem pomagajo otrokom, ki so žrtve vojn, in pri Fundaciji Lucchetta-Ota-D'Angelo-Hrovatin. Velik del svojih prostih dni posveti delu v krajih, ki jih je prizadela vojna in v tem sklopu je bil v Libanonu, na Kosovu, v Srbiji in Bosni. Novembra lani je sam odpotoval v Afganistan z namenom, da bi tja prinesel nekaj zdravil in svoje strokovno znanje in to je bil povod za najin pogovor, ki je nastal za oddajo Radia Trst A z naslovom HEVREKA. Naj še omenim politično angažiranost dr. Marina Andoline v vrstah Stranke komunistične preнове in morda je prav ta "kriva" za nekatere ne ravno laskave ocene o njegovem delu. Pa še drobno opozorilo: morda je danes, ko berete ta intervju, dr. Andolina že na kakem drugem kriznem področju in tam nudi svojo pomoč, torej je v tem smislu potrebno prebirati članek z določeno časovno distanco.

M. B.

VPR. - Pogovor bi posvetili vaši prostovoljni dejavnosti, ki je sicer vedno povezana z vašim zdravniškim poklicem, v tem primeru pa ne delujete kot specialist na področju presaditev, ampak kot naveden zdravnik, ki da svoje znanje na razpolago tistim, ki nimajo možnosti, ki jih imajo naši, tudi hudo bolni otroci.

ODG. - Ta moja dejavnost ni toliko povezana z menoj kot zdravnikom, ampak kot človekom. To je neka pot, ki je vzporedna z mojim delom v bolnišnici. Po mojem je število dni dopusta, ki ga imamo na razpolago, pretirano in težko je biti na počitnicah 40 dni na leto. Glede na moje vsakdanje življenje med bolniki, ko se sedem dni na teden boriš z boleznijo otrok, ki so v smrtni nevarnosti, se ob tipičnem počitniškem brezdelju težko sprostim - zmešalo bi se mi! Potrebujem torej drugačne dražljaje, ki so sicer različni od mojega vsakdana, se pa vanj vključujejo. Torej, moje motivacije so subjektivne, morda psihiatrične in so me peljale v različne kraje sveta, ki so zelo "živahni". Kot zdravnik sem se

znašel na vojnem področju tudi slučajno. Prvič sem npr. šel v Jugoslavijo zato, da bi nesel zdravila dečku, ki sem ga zdravil v naši bolnišnici. To je bil prvi evropski primer presaditve na otroku, ki je imel zelo redko bolezen kosti (t. i. marmornate kosti), pri kateri kosti preveč rastejo in bolnik najprej oslepi, nato gre proti deformaciji in končno smrti. Ta grozna bolezen se ozdravi s presaditvijo kostnega mozga. Ker nismo našli primerne darovalca, smo opravili presaditev z očetovim kostnim mozgom in deček je ozdravel.

Vrnil se je domov, toda znašel se je sredi vojne. Ko ni imel več zdravil, je bilo njegovo preživetje pod vprašajem. Tudi psihološki učinki uspešne presaditve z znanstvenega vidika so me še posebej zanimali. Odločil sem se torej za pot na drugo stran meje, zato da bi mu nesel zdravila, in sem se znašel v vojni. Tako je bilo tudi v Libanonu - zgodi se pač, da slediš svojim pacientom, se znajdeš v določeni situaciji in se odločiš, da boš naredil še kaj drugega. Ta "kaj drugega" večkrat ni strogo zdravniško delo, kajti le v redkih primerih ni na licu mesta

Marino Andolina

zdravnikov. Afganistan je v tem smislu izjema. Zdravnikov je v glavnem dovolj, so pa razoroženi, saj nimajo zdravil. Moja glavna naloga je ta, da opravljam delo kamionista, kot zdravnik pa imam prednost, da lahko svojim kulturno izoliranim kolegom razložim, kako delujejo določena zdravila, ki so zanje nova. Poleg tega me kot zdravnika ne morejo tako na lahko prinesiti okrog, saj znam oceniti, kaj je potrebno in kaj ne, in lahko takoj ugotovim, če so zdravilo uporabili, ne pa prodali. Diploma v medicini je v teh primerih koristna, ni pa tako pomembna. V vojni torej na splošno ne opravljam zdravniškega poklica. Sem organizator, šofer in še veliko drugega. V Afganistanu pa je bilo drugače, saj je bila tam poklicna konkurenca slaba. Kjer sem bil jaz, ni bilo drugih zdravnikov, vsaj ne drugih tujih zdravnikov. Interes za Afganistan je namreč zelo prisoten v medijih, konkretno pa je zelo pomanjkljiv. V mestu, kamor sem prišel, je bilo veliko časnikarjev, sam pa sem bil edini zdravnik in je bila moja zdravniška usposobljenost pomembna. Delal sem torej kot pediater.

VPR. - V tem primeru pa ni bil slučaj, da ste se znašli v Afganistanu, ampak je bila to izbira! Brala sem, da je bila ta izbira v nekem smislu težka.

ODG. - Tako je. Tokrat sem izbral svoj cilj. Nisem sledil svojem pacientu, nisem se slučajno znašel na "drugi strani", ampak sem se odločil, da grem v Afganistan. Razloge, ki so me pri tem vodili, bi težko razložil. Če hočemo, gre tu za neke vrste turizem - uporabil sem svoj dopust izpred dveh let. Moje potovanje je finansirala Fundacija Lucchetta Ota D'Angelo Hrovatin, čeprav se niso strinjali s tem, da sem šel v kraje, kjer je bilo moje življenje v nevarnosti. Kljub temu so mi ustregli in finansirali zelo drago misijo. Potovanje je stalo približno 15 milijonov lir. Vstop v Afganistan je bil zelo drag in zahteven. Kot sem že povedal, je interes, da bi v državo prihajali zdravniki, zelo majhen. V Tadžikistanu, v mestu Dušambe, se je npr. dogajalo, da so časnikarji prehajali mejo z relativno lahkoto, niso pa poznali procedure, ni bilo formularjev, ki bi zdravnikom omogočili vstop v Afganistan. S tem niso imeli nikakršnih izkušenj in to jasno kaže na zanimanje, ki ga je mednarodna skupnost do danes oziroma vsaj do lanskega oktobra izkazala Afganistanu. Zato da sem lahko vstopil v državo, sem se po dveh tednih čakanja odločil, da se bom predstavil kot časnikar. Pokazal sem svoje vozniško dovoljenje in ga predstavil kot

dokument svojega časopisa, ki naj bi se imenoval Patente di guida. Tadžikistanci so mi verjeli in so mi dali akreditacijo. Tako sem prešel mejo, potovanje naprej pa je bilo precej težavno. Tam namreč ni cest in tudi kraška prašna pot je v primerjavi z njihovimi skoraj avtocesta. Vozili smo 20 km na uro, saj so na cesti take luknje, da bi v njih lahko avtomobil pokvarili. Tako sem skoraj po naključju prišel v mesto Talokan, ki ga je poznal že Marco Polo. Mislim, da je bil tudi Aleksander Veliki v teh krajih. Mesto je v puščavi na severu Afganistana in zame bi to morala biti vmesna postaja na poti proti Kabulu. Odločil pa sem se, da tam ostanem. Takrat so namreč v Kabul že prihajala letala s pomočjo, jaz pa sem imel le torbo s 30 kg antibiotikov. V Kabul, v Kandahar so z letali lahko pripeljali kontejnerje zdravil, v mestu, kjer sem bil, pa sem bil edini zdravnik in tudi moja majhna količina zdravil je bila zelo dobrodošla, saj take količine antibiotikov niso tam videli že 20 let. Počutil sem se - recimo tako - pomemben, brez konkurence. Dežela je po številu prebivalstva podobna naši - lahko bi jo pri nas primerjali Lombardiji -, pediatrična populacija pa je ogromna, saj imajo družine po 10 otrok. Edini pediater sem bil jaz, čeprav je tam tudi nekaj domačih pediatrov, ki pa so razoroženi, brez brizgalk, zdravil, sredstev. Lahko rečem, da sem bil edini "oboroženi" pediater v tistih krajih. Brutalno bi lahko rekel, da sem imel velika zadoščenja, saj so tam neozdravljive bolezni z uporabo antibiotikov ozdravele v enem dnevu. V dveh tednih sem torej porabil vsa svoja zdravila in se vrnil domov. Potovanje je bilo še težavnejše kot ob prihodu, delno sem ga opravil tudi na konju. Ko sem se vrnil domov, sem uporabil medije, zato da bi zbral nekaj denarja. Odziv je bil izredno velik in nabrali smo nekaj deset milijonov lir. V neki šoli so npr. otroci in njihovi starši zbrali 2 milijona lir. Tudi ljudje, ki niso bogati, se odzovejo na moje vabilo. Bil sem tudi pri Jeremitarjih pri Gorici, skupnosti ljudi, ki jim bodo podrli hiše zato, da bi tam zgradili prometno postajališče, za katero ne vem, čemu bo služilo. 15 družin je zbralo nekaj milijonov, ki bi jim mogoče lahko bolj služili za odvetnike ali pa za iskanje novega stanovanja. Toda ti ljudje, ki so sami v težavah, so sklenili, da pomagajo afganskim otrokom. Moram reči, da sta Trst in naša dežela velikodušno odgovorila na moja prizadevanja. Stalno sem v stiku s tem mestom, kjer deluje neka družba, ki ima na razpolago satelitarne zveze in tako lahko sledimo potovanju našega tovora do konca. Čez nekaj mesecev pa bosta k

nam prišla kolegica in kolega iz njihove bolnišnice. Vemo, da je nekaj drugega, če nekomu daš ribe ali pa ga naučiš ribariti. Moji kolegi so izolirani in nimajo strokovne literature že 20 let. Zato bodo v našem paketu tudi nekatere knjige, ki pa niso samo najmodernejše, ampak smo pomešali nekaj knjig iz osemdesetih in devetdesetih let in novih, tako da lahko sledijo razvoju na področju pediatrije in se ne znajdejo popolnoma nepripravljeni. Pošljemo jim torej knjige, toda vsaj dva izmed njih, ki poznata angleščino, bosta pri nas nekoliko osvežila svoje znanje. Upam, da se ne bosta preveč zaljubila v naš model medicine, ker si ga oni ne bi mogli dovoliti. Naša bolnišnica ima že izkušnje, ki smo si jih pridobili v Afriki in Južni Ameriki, ko uporabljamo osnovne, enostavne zdravniške metode in kjer npr. povemo, da v primeru tuberkuloze uporabljamo to in to zdravilo, ker stane manj, to terapijo lahko opravi tudi bolničar, ipd. V tržaški otroški bolnišnici Burlo že nekaj let deluje središče za mednarodno sodelovanje, ki ima na tem področju velike izkušnje in z njihovo pomočjo pošiljamo v Afganistan tudi posebno knjigo, ki je primerna za tisto okolje. To je bistvena, osnovna medicina, ki odgovarja osnovnim problemom in med zdravili, ki so življenjsko pomembna, izpostavi tista, ki so bolj poceni. Ko zdaj nabavljam zdravila za Afganistan, se zavedam, da lahko določeno zdravilo, ki je odlično za pljučnico, stane 100 lir na tabletko, medtem ko pa mi uporabljamo zdravila, ki stanejo tudi 100.000 lir. Naša medicina je zelo sofisticirana in draga in je Afganistanci in drugi narodi tretjega sveta ne smejo poznati, saj je kot pokazati ubogemu, recimo Albancu na drugi strani Jadranskega morja, da obstajajo mikrovalovna pečica, videoregistrator ipd., sam pa nima niti hrane. Konzumizem, ki ga uživamo, ali katerega žrtve smo, ne smemo prenašati na ljudi, ki si ga ne morejo privoščiti in si ga ne bodo mogli privoščiti še nekaj desetletij. Enostavna, bistvena medicina je torej del naših programov in srednjeročno bo postala ena izmed bistvenih postavk našega dela. Oni ne smejo upati, da bomo zanje skrbeli večno, saj nismo svetniki in emocija do Afganistana bo izginila v vseh in končno tudi v meni, tudi zaradi egoizma ali pa, ker bomo čez leto dni spet priča novi vojni, v Iraku ali Somaliji. Afganistanci si bodo morali pomagati sami in moramo jim dati sredstva, da bo prišlo do tega.

V teh dneh smo poslali v Afganistan prvi tovor zdravil in knjig v vrednosti približno 5.000 evrov. Upam, da bomo v kratkem pri nas gostili dva afga-

nistanska zdravnika, in sicer direktorja tamkajšnje bolnišnice dr. Attifa in pediatrijo dr. Fausia, seveda, če nam bo uspelo rešiti vse probleme, ki so s tem v zvezi. Z naše strani smo pripravljeni, onadva sta za to zelo zainteresirana, obstaja pa problem vizumov, potovanja, burke ipd. Sem pa precej optimist, da bo do tega obiska prišlo. Naša dva prijatelja bosta odnesla s sabo v Afganistan nekoliko več materiala, predvsem zdravil proti tuberkulozi, ker imajo namen, da bi v okviru svoje bolnišnice odprli središče za zdravljenje tuberkuloze. Ta bolezen je namreč tam, kot v mnogih drugih državah tretjega sveta, zelo razširjena. To so naši načrti za bližnjo prihodnost, dolgoročno pa ne bomo večno skrbeli za Afganistan, saj bo - kot sem že povedal - naše zanimanje, naša skrb, naše sočutje zanje zamrlo oziroma bo preusmerjeno v drugo dogajanje. Ne vem, kje bo naslednja vojna, bojim se, da bo to v Palestini, morda pa v Iraku, Somaliji, Sudanu. Kot pastirji sledijo svoji čredi, sledimo mi vojakom tja, kamor gredo delat škodo in mi skušamo to škodo omejiti. Če pa ne bo prišlo do nobene vojne, kjer bi nas nujno potrebovali, je naša naslednja predvidena misija v Indiji. To ni vojna misija in poleg mene naj bi se je udeležila še dr. Sardo, ki dela v sprejemnem oddelku tržaške splošne bolnišnice, in njegova žena. V Indiji bi se pridružili sestra Nancy Pereira, ki je tam odprla ambulanto za brezplačne iz mesta Bangalore. Bangalore je eno izmed najbogatejših mest v Indiji - smatrajo jo za indijsko Silicon valley - toda kot se zgodi povsod po svetu, živijo ob nebotičnikih in bolnišnicah za bogataše milijoni revežev v barakah, kjer je otroška umrljivost zelo visoka. V Indiji torej ni pomanjkanja sredstev, zdravnikov, toda - in to dejstvo bi moralo precej spravljati v zadrego odgovorne - ob tem Bengodiju obstaja skrajna revščina, ki jo tujci, kot smo mi, vsaj delno omilijo. Sestra Nancy je izredna osebnost, o njenem delovanju so posneli tudi film, in mi gremo tja, zato da bi si ogledali, na kakšen način bi lahko pomagali. Naš namen je, da bi odprli predmestno otroško ambulanto, daleč od velikih bolnišnic, saj ni naš namen, da bi delali konkurenco tem strukturam. V naši ambulanti bi reševali manjše, srednje zdravstvene probleme - kot je npr. pljučnica -, ki jih lahko rešimo tudi izven bolnišnice. Za revnega Indijca je namreč hospitalizacija, ne rečem nemogoča, ampak zelo težavna, saj je potrebno plačati vsaj majhno podkupnino. Uporaba zdravstvenih storitev ni zagotovljena. Tako bo pri nas čez nekaj časa, toda oni so nas v tem prehiteli. V Indiji si bomo ogledali ⇨

⇒ zdravstveni model, ki ga bomo imeli pri nas čez nekaj let in v tem smislu bo ta naša misija tudi poučna! Tudi v Indijo bomo nesli nekaj zdravil, sirupov, antibiotikov za otroke in pripravljeni smo na sprotno zdravniško delo. Predvsem pa bomo tam skušali preveriti, če smo res potrebni, saj je mogoče, da bodo sami Indijci poskrbeli za boljše usluge od teh, ki jih bomo lahko nudili mi. Trenutno ni izgledov, da bi bilo tako, toda prav je, da najprej analiziramo stanje in nato pomislimo na nekaj bolj stalnega, kot je lahko redno pošiljanje zdravil ali pa tudi zdravnikov. Možno je, da zberemo nekaj prijav zdravnikov, ki bi radi posvetili nekaj svojega časa za tako delo.

VPR. - *Zakaj pa se vi ne naslanjate na velika humanitarna združenja, ki delujejo na tem področju npr. Zdravniki brez meja ipd.?*

ODG. - Spadam že v veliko organizacijo, ki je bolnišnica Burlo Garofolo in me to zadovoljuje, ko se hočem vesti ortodoksno. V svojem prostem času pa morda nisem psihološko primeren, da bi me "upravljali" drugi. Poleg tega pa obstajajo velike težave, zato da take organizacije sprejmejo prostovoljca. Lahko povem, da sem sicer naredil nekaj poskusov v tem smislu, toda vsi so bili neuspešni, v nekaterih primerih mi niso niti odgovorili. Na splošno lahko povem, da grem v določene kraje le takrat, ko mi moja zaposlitev to dovoli. Ukvarjam se s presaditvami kostnega mozga in moram biti dosegljiv sedem dni na teden. Svoj dopust lahko programiram le za tista obdobja, ko ni predvidenih presaditev, ali pa se pacient v zadnjem trenutku odpove presaditvi. Žal pa se tudi zgodi, da pacient umre pred presaditvijo. V takih primerih sem nekako prisiljen, da vzamem dopust. Če bi bil član neke organizacije, ki ima svoja pravila, bi nekaj takega ne bilo dopustno. Če namreč načrtuješ, da boš šel v določenem obdobju, moraš temu slediti. V Indijo bom šel v prihodnjih mesecih [pogovarjali smo se konec januarja, op. vpraševalke], če mi tega ne bodo preprečili pacienti, ki so potrebni presaditve. Verjetno bom v tistem obdobju prost, ne morem pa tega zagotoviti, saj so otroci z levkemijo v nekaterih primerih nepredvidljivi. Torej iz tehničnih razlogov in tudi zaradi mojega značaja, mojega načina življenja in delovanja, sem težko sprejemljiv za take organizacije.

VPR. - *Obstaja pa problem organizacije, denarja, ki je potreben za tako dejavnost, saj bi*

posameznik le težko zmogel sam uresničiti take podvige.

ODG. - Na časopisih se sicer pojavlja le obraz Andoline, toda za tem je veliko ljudi, ki dela manj očitno in pod reflektorji, kot to počnem jaz. Hišo v ul. Valussi stoprocentno upravlja moja žena; jaz sem v nekem smislu le "kritje" svoji ženi, ki je izven doma 10 ur dnevno in skrbi za vse potrebe otrok, ki gre po nakupih in otroke vozi v bolnišnico in nazaj, skrbi za čistočo ipd. To je delo nekoga, ki si ne želi, da bi o njej pisali časopisi, ker je skromnejša od mene. Moji ženi pomaga skupina prostovoljcev in o njih časopisi ne pišejo, čeprav opravlja izredno pomembno delo. Omeniti bi moral še člane združenja Lucchetta, Ota, D'Angelo, Hrovatin, ki zbirajo denarna sredstva, ki prirejajo razstave in podobne pobude. Inž. Scarpa, ki je upravitelj združenja, se verjetno bolj ukvarja s papirji fundacije kot s svojim profesionalnim delom.

Aleksander Furlan Na stara leta

*St'r s'm jen neruöden.
U naš'mo klance u Bevede
se drsa ku po ljede,
de še s palco težko huödem.*

*Zmjeren pravem, kaku so lepe naše kraje,
hrib n's varva prute burje,
pred name svet, pred name je murje.
Ana barka počase grjë h kraje.*

*Ne stri neč, mi smo sjale,
plele jen zalile,
n'd name so druge odločile,
de smo nazadnje še brale.*

*Uöd srječe u zrak be vrgo klobuk.
Lepu je živet če neč ne boli,
če dušo te neč ne tešči,
jen u hiše uötrace tuajeh uötruk!*

Grboslovje ali heraldika se je osnovalo v Evropi in se še vedno uporablja že skoraj 900 let.

Najprej so najrazličnejše znake in nato grbe uporabljali, da bi lahko lažje ugotavljali istovetnost tistih, ki so jih nosili. Bili so nekako nadaljevanje bojnih znakov in simbolov, ki so jih že v davni preteklosti potrebovali, da bi se spoznali v boju. Konvencionalno postavljamo začetek heraldike v 12. stoletje, z začetkom križarskih vojn. V srednjem veku se je torej razvila tradicija, ki se je iz

vojaških krogov razširila na vso družbo in se je nato nadaljevala, saj so nato v naslednjih stoletjih grbe uporabljali kot razpoznavne znake za plemiške družine, mesta, dežele, obrtnike, posamezne občane, različne stanove, društva itd. Beseda izhaja iz heraldika - glasnika, tistega, ki je na srednjeveških viteških turnirjih naznanjal boje in spoznaval nastopajoče plemiče (saj bi bili zaradi bojne opreme popolnoma nepoznavni in so jih med sabo ločili le zaradi različno obarvanih ščitov) ter razglaševal končnega zmagovalca. Časoma je heraldik postal strokovnjak za grboslovje, prisoten je bil na vsakem dvorcu in je celo določeval nove grbe in znake, bil je pravi ceremoniar in je imel pravico do poslanske imunite. Še danes imajo nekatere države uradne heraldike (delujejo npr. v Veliki Britaniji, na Irskem, v Španiji, v Vatikanski državi itd.) in še vedno podeljujejo grbe. Danes imenujemo grb katerikoli razpoznavni znak ali simbol (logos), medtem ko ima grboslovje stroga pravila (ki resnici na ljubo si niso po celem svetu enotna, saj so se v teku stoletij v raznih deželah nekoliko razlikovala med sabo in se s časom rahlo spreminjala). Znanstveni opis grba, ki sledi heraldičnim pravilom, se imenuje "blazoniranje" (iz srednjeveške latinščine, v našem jeziku sploh ne obstoja ustrezna beseda razen "opisa grba") in spoznavali so ga vedno po takem opisu; umetniki so nato po opisu izrisali grb vsak na svoj način, po grboslovnih pravilih seveda. Zanimivo in paradoksalno je, da so v dobi razsvetljenstva menili, da bi morali vsaki pomembni osebnosti iz preteklosti dodeliti lastni osebni grb, čeprav seveda ni mogel obstajati v njegovem življenjskem obdobju; tako so med barokom preti-

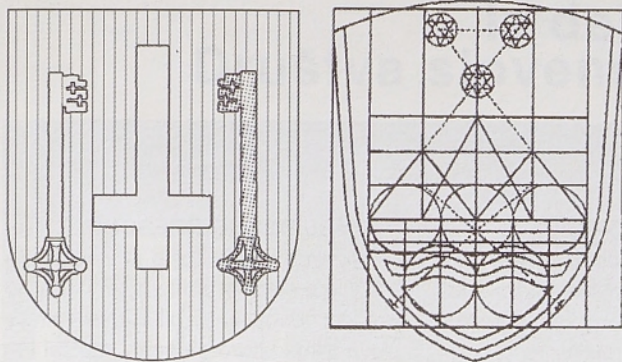
ravali in si zamislili razne kombinacije znakov in simbolov, ki so jih spremenili v pravi grb, za vse poveljnike, kralje, cesarje, heroje in celo papeže preteklih časov. Tako poznamo "opis grba" (blasone) domnevnega grba celo sv. Petra.

Nekaj besed o grboslovju

Popoln heraldični grb sestavljajo ščit (ki ima svojo specifično obliko - odvisno od dežele, kjer so ga nosili, in je tudi glavni del grba; večkrat so ga uporabljali sploh kot razpoznavni znak tudi na pečatih ipd.), šlem, šlemno pregrinjalo in okras.

Grboslovje pozna pet glavnih barv: rdečo, modro, črno, zeleno in belo (ob teh so ponekod uporabljali tudi naravne barve človeka, rastlin in živali) ter žlahtni kovini zlato in srebro, ki so jih ponazarjali z rumeno in belo barvo. Barve so pri vsakem grbu bistvene, zato jih je treba vedno označiti. Ko se grbe prikazuje črno-belo, se največkrat uporablja sistem pikic in črt, ki ga je leta 1638 v pomembni grboslovni knjigi Tesseræ Gentilitiæ uporabil Pietra Santa. Tako bomo za "kovini" oz. srebrno-belo barvo uporabili belo polje, za zlato-rumeno pa polje polno drobnih pik; barve pa bomo predstavili tako: rdečo z navpičnimi vzporednimi črtami, modro z vodoravnimi črtami, črno bodisi z enimi kot drugimi (nekakšna mreža), zeleno barvo s črtami, ki imajo naklon 45° z leve proti desni in purpur pa z obratnim naklonom. Tudi razdelitev ščita na več polj ima v grboslovju točno določena pravila.

Čeprav se danes časi in posredno simboli zelo naglo spreminjajo, marsikatera država (razen Francije, Italije - kjer so uradno grboslovje ukinili leta 1946 po razglasitvi republike, da bi dokončno pretrgali vse vezi z monarhijo - in večine držav, kjer je ali je bil na oblasti komunizem) uporabljajo grbe v pristni heraldični tradiciji. Marsikje zasledimo heraldične simbole, marsikatera družina ponosno čuva svoje grboslovno izročilo. Od srednjega veka dalje nas grbi spremljajo z najrazličnejšimi upodobitvami, ne nazadnje jih večkrat kujejo tudi na raznih novcih (tudi po uvedbi evra). V današnji medijsko razupiti družbi si pač vsak poišče svoj simbol ali razpoznavni znak, pogled na katerega lahko hitro povežemo z lastnikom znaka: ista funkcija, ki jo imajo grbi.

Levo, domnevni grb sv. Petra; desno, slovenski grb, ki ga je izdelal akademski kipar Marko Pogačnik

Ob proglasitvi samostojnosti so tudi v Sloveniji uvedli novi razpoznavni znak v obliki grba, ki krasi tudi državno zastavo. Občasno se glede tega grba slišijo najrazličnejše kritike, največkrat negativne. Nekateri bi ga želeli celo zamenjati (čeprav ni še popolnoma jasno s čim drugim), a stvar je nekoliko bolj zapletena, saj bi bilo treba spremeniti celo 6. člen slovenske Ustave, ki grb natančno opisuje. Baje da so nekateri poslanci že sprožili postopek o spremembi tega člena. A ni tu prostor, da bi se opredelili o tem vprašanju; "novi" slovenski grb bi le opisali, da bi si lahko vsak ustvaril svoje mnenje, če je sploh primeren da predstavlja vse Slovence in da je simbol svobodne države.

Avtor grba je akademski kipar Marko Pogačnik, rojen sicer v Kranju (11.8.1944), a najdlje je živel, ustvarjal in deloval v Šempasu v Vipavski dolini. Sam se v svoji umetnosti zelo zanima za "energijsko uravnovešenost" in tako je v novi slovenski grb harmonično vnesel razne slovenske elemente. Baje je prve inspiracije za tako oblikovani grb našel celo pri Francetu Prešernu (saj v Krstu pri Savici opisuje pesnik vizijo grba z zlato svetlobo zgoraj, Triglavom v sredini in jezerom spodaj) in Jožetu Plečniku, ki je leta 1934 vklesal na Marijin steber, ki stoji pred župno cerkvijo na Bledu, slovenski grb, ki ponazarja Triglav s šesterokotno zvezdo (ne da bi upošteval takratnega uradnega grba). Grb je nalašč preprost in zato hitro razpoznaven. Na prvi pogled vidimo obris Triglava, pod njim valove, nad njim pa tri zvezde, vse skupaj je zbrano v okviru v obliki ščita (čeprav ni vse narisano po grboslovnih pravilih in ščit je, kot že rečeno, pristni heraldični element; najbolj očitna neskladnost je to, da v grboslovju predstavljata dve valovnici reko, medtem ko na slovenskem grbu naj bi ponazarjali morje). Triglav z dvojno valovnico ob vznožju predstavlja slovenski prostor, ki se oblikuje med gorskim svetom na severu in zahodu, z morjem oz. Jadranom na jugu in Panonsko ravnino na vzhodu.

Tri šesterokrake zvezde, ki so povzete iz uradnega grba Celjskih grofov, pa predstavljajo kulturno-državniško tradicijo slovenskih dežel v okviru evropske zgodovine. Barve grba so bela, modra, rdeča (iz slovenske zastave oz. kranjskega grba) in zlato-rumena ter so tako porazdeljene: ob stranicah je ščit rdeče obrobjen, podlaga je modra, elementi (hrb, morje in reke) so beli, zvezde pa zlote. Za njegovo risanje je določeno geometrijsko pravilo: ščit in simboli, ki jih vsebuje so oblikovani na osnovi enote "X" in njene polovice, tretjine in desetine (desetino predstavljajo obrobe); vsaka od črt valovnic pa je sestavljena iz lokov petih krogov. Avtor pa je želel grb oblikovati tudi po "radijesteziskih načelih", oziroma ga lahko pojmuje kot "kozmogram", kar pomeni, da je dovršen po teoriji o kozmosu (vesolju) in sledi njegovemu ravnovesju. Vsak element v grbu ima namreč točno določeno frekvenco žarčenja in zato presega le pojem znamenja ali simbola. Kdor se za podobne stvari zanima in jih preučuje, z lahkoto razbere razlike v žarčenju, ki jih grb odseva: spodnji del je polariziran, saj valovnica oddaja ženski tip žarčenja, Triglav predstavlja moški element in odseva žarke, ki prinašajo pozitivni moment, zgornji del pa ima z zvezdami kozmično žarčenje, ki vse skupaj harmonizira in uravnoveša. Strokovnjaki primerjajo to z vzhodno filozofijo kozmičnega ravnovesja med "jin" (ženski pol), "jang" (moški pol) in "Tao" (harmonizacija obeh prejšnjih). Grb naj bi nas torej tudi ščitil. Vsebuje pa tudi simbole, ki so lažje razpoznavni. Gora, ki se dviga iz vodne gladine, je univerzalni arhetip, ki označuje osnovno ravnotežje sveta (tako ravnotežje se na človeški ravni kaže med moškim in ženskim polom, na planetarni pa med civilizacijo in naravo). Takšen simbol je baje čitljiv za človeka katerekoli kulturne razgledanosti, saj je podoben pravzorcju, ki je zakoreninjen v globini podzavesti. Tri zlote zvezde pa označujejo duhovno-etične principe omenjenega ravnotežja in tudi njihova lega v obliki trikotnika ni naključna, saj predstavljajo dinamiko take harmonije. Avtor je torej v svoje delo vnesel najrazličnejše elemente, z namenom, da bi čim bolj izrazil identiteto Slovenije iz najrazličnejših zornih kotov: nacionalnega prostora, kulturne tradicije in simbolov ter na univerzalni ravni. Grb ni torej tako preprost, kot bi se lahko zdel na prvi pogled, ampak skriva v sebi vse te prvine, ki so se zdele avtorju še kako pomembne. Tako se lahko tudi zamiži ob heraldičnih neskladnostih, saj Slovenija sploh nima uradnega grboslovja in se zato ne mora opirati na lastno heraldično tradicijo. Vsak pa naj si o slovenskem grbu, ki že 10 let ponaša v svet slovenske simbole, ustvari svoje mnenje in naj ga gleda iz lastnega zornega kota.

UMRL FILOZOF

DR. FRANE JERMAN

V Ljubljani so 25. marca pokopali zaslužnega profesorja filozofije, nekdanjega dekana Filozofske fakultete dr. Franeta Jermana. Rodil se je 27. decembra 1933 v Ljubljani. Na univerzi je predaval od leta 1961, ukvajal pa se je z logiko, zgodovino logike, zgodovino slovenske filozofije (preučeval je Veberja in Sodnikovo) in estetiko. Napisal je več knjig in prevedel vrsto filozofov.

PRIMORSKI SLOVENISTI

Seminarski del 13. Primorskih slovenističnih dnevnov, ki jih skupno prirejajo slavisti z obeh strani meje, je bil 5. aprila v Vipavskem Križu. V ospredju je bila obravnava primorskih izseljencev.

SPOMIN NA

SKLADATELJA ŠVARO

V okviru Ricmanjskega tedna so ob 100-letnici rojstva na pobudo društva Slavec na rojstni hiši v Ricmanjih odkrili ploščo skladatelju Danilu Švari iz znane družine pevcev, dirigentov in organistov. Pred hišo in v dvorani so nastopili Ljubljanski oktet, ki ga vodi sin Igor Švara, domača godba in zbor Slavec-Slovenec. Ploščo je blagoslovil župnik Angel Kosmač, govorili pa so župan Boris Pangerc, Majda Hrvatčič in Luisa Antoni. Priložnostno zgi-banko so pripravili Aleksij Pregarc, Deziderij Švara in Boris Kuret.

Danilu Švari so posebno pozornost posvetili tudi na 17. Slovenskih glasbenih dnevih, ki so se začeli 9. aprila v Ljubljani.

OBČNI ZBOR ZSKP

V Gorici je bil 16. aprila občni zbor Zveze slovenske katoliške prosvete. Za predsednika je bil potrjen dr. Damjan Paulin. Poročila enajstih včlanjenih društev objavlja v posebni prilogi Novi glas z dne 25. aprila.

OBLETNICI V GORICI

Inštitut za družbeno in versko zgodovino Goriške je ob 100-letnici smrti goriškega nadškofa kardinala Jakoba Missie 21. marca priredil v Gorici okroglo mizo. Govorili so goriški nadškof Dino De' Antoni, ljubljanski nadškof Franc Rode in prof. Sergio Tavano.

Ob 250-letnici goriške nadškofije pa so imeli v Gorici 18. aprila simpozij v Attemsovi palači, večjezično somiševanje 21 škofov pod vodstvom kardinala Marca Cèja in slavnostni koncert.

BRANITELJI ZAHODNE MEJE

Društvo TIGR Primorske je 27. aprila postavilo na Cerju v občini Miren-Kostanjevica temeljni kamen za 27 metrov visok stolp z razglediščem, kar bo spomenik Braniteljem zahodne meje. Na štirih nadstropjih bodo razstavni prostori o prvi svetovni vojni, tigrovstvu, partizanskem boju in vojni za osamosvojitve.

UMRL BRUNO BRESCHI

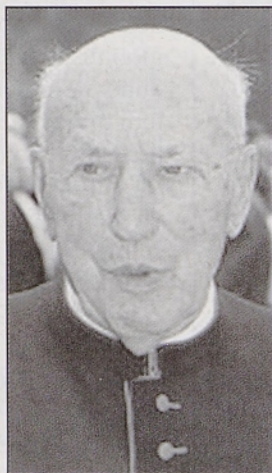
Tik pred veliko nočjo je v Gradežu v 70. letu starosti umrl zdravnik Bruno Breschi. Svojčas je bil v misijonih, v slovensko kulturo pa se je zapisal kot mecen Slovenske akademije znanosti in umetnosti, saj je iz spoštovanja do slovenske matere financiral izdajo petih knjig pridig Janeza Svetokriškega v faksimilu in druga dela, za katera pri SAZU skrbi Fundacija Bruno Breschi.

60-LETNICA SMRTI

ANDREJA ČOKA

Na pokopališču na Opčinah so se predstavniki številnih društev in ustanov poklonili spominu šolnika in narodnega delavca Andreja Čoka iz Lonjerja ob 60-letnici smrti v zaporu v San Gimignano. V letih 1919-30 je bil ravnatelj Ciril-Metodove šole pri Sv. Jakobu v Trstu, ki je štela ob fašistični ukinitvi še 725 učencev. Na II. tržaškem procesu je bil obsojen na 12 let zapore.

UMRL DUHOVNIK IN PISATELJ KRISTO SRIENC

V Večni vasi na Koroškem je 30. januarja umrl dolgoletni dekan in pisatelj msgr. Kristo Srienc. Rodil se je 23. decembra 1910 v Podlogu pri Labodu, študiral je v Celovcu in Innsbrucku, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1938. V dijaških letih je bil dejaven v slovenskem dijaškem gibanju, zbiral je tudi narodopisno gradivo. Služboval je po župnijah na južnem Koroškem. Leta 1941 so ga nacisti zaprli in nato pregnali na nemško župnijo Malta na severnem Koroškem. Leta 1949 je bil med ustanovitelji Narodnega sveta koroških Slovencev. Najdlje, od leta 1959 do upokojitve, je bil župnik v Šmihelu in dolgo dekan pliberške dekanije.

Pri Mohorjevi je Kristo Srienc izdal dve knjigi: leta 1956 povest Pastir Ciril, leta 1994 pa povest Sprta brata.

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

Marija Cenda Klinc in Drago Jančar (levo); Ivo Gregorc, Majda Mazovec, Ivo Jevnikar in Apollonio Tottoli (desno).

Gost večera v DSI v ponedeljek, 18. marca, je bil slovenski pisatelj Drago Jančar, ki ga je predstavila prof. Marija Cenda Klinc. Povod za njegov obisk v društvu je bil izid njegovega zadnjega romana "Katarina, pav in jezuit". V ponedeljek, 25. marca, pa je bil večer posvečen pričevanju o mučencu krščanske ljubezni p. Placidu Corteseju in njegovih stikih s Slovenci. Večer je vodil Ivo Jevnikar. Govorili pa so še živi priči Cortesejevega karitativnega dela dr. Majda Mazovec iz Ljubljane in gospod Ivo Gregorc iz Ženeve, ki je bil s Cortesejem zaprt na sedežu Gestapa v Trstu, ter p. Apollonio Tottoli, avtor knjige o Corteseju, in prof. Ettore Malnati, predsednik cerkvenega sodišča za Cortesejevo beatifikacijo. V ponedeljek, 8. aprila, so v društvu podelili letošnjo nagrado Vstajenje pesniku Miroslavu Košuti. O tem poročamo posebej. Naslednji ponedeljek, 15. aprila, je bil gost večera pisatelj Boris Pahor. Govor je tekel predvsem o prevodih njegovih del v tuje jezike, o čemer je govorila tudi njegova prevajalka v nemščino in italijanščino gospa Mirella Urdih Merkù. V ponedeljek, 22. aprila,

je bil gost večera Italo Delloro Gambini, avtor knjige o zgodovini Izole v Istri. Predstavila sta ga Silvan Prodan in Milan Gregorič. Zadnji ponedeljek v aprilu je bil posvečen izidu nove knjige pri založbi Mladika. Gre za knjigo literariziranih spominov prof. Ivana Artača z naslovom "Nebo je žarelo". Knjigo je predstavila prof. Nadja Maganja, brala sta Tomaž Susič in Nadia Roncelli, večer pa je vodil Ivo Jevnikar.

Desno zgoraj, Mirella Urdih Merkù s pisateljem Borisom Pahorjem; levo spodaj, Silvan Prodan, Italo Delloro Gambini in Milan Gregorič; desno, Ivan Artač, Ivo Jevnikar in Nadja Maganja (sede) ter, stoje, Tomaž Susič in Nadja Roncelli.

ROBERT LOUVIN V TRSTU

Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček je 27. marca v Trstu pripravil novo okroglo mizo o knjigi v dveh delih Vide Valenčič Politika in manjšine. Izšla je v italijanščini, sociološko pa obravnava strankarsko življenje slovenske, valdostanske in južnotirolske skupnosti v Italiji. Na okrogli mizi pletili lani v Števerjanu je južnotirolski pogled prispeval vodja Južnotirolske ljudske stranke poslanec Siegfried Brugger. V Trstu pa je bil gost vidni predstavnik Valdostanske zveze, predsednik deželnege sveta Doline Aoste Robert Louvin, tako da je bila v ospredju francosko govoreča skupnost. Ob njem sta govorila predsednik deželnege sveta Furlanije-Juljske krajine Antonio Martini in avtorica, pozdravil je predsednik Krožka Rafko Dolhar, večer pa je vodil Ivo Jevnikar.

Louvin je v Trstu obiskal tudi zastopnike Slovenske skupnosti, predsednika deželnege sveta Martinija, Primorski dnevnik in sedež RAI ter trgovski zavod Žiga Zois in licej France Prešeren.

ZLATI JUBILEJ DRUŽINE

Slovenski katoliški tednik Družina je 8. maja priredil slovesno akademijo v dvorani Narodne galerije v Ljubljani. Proslavil je 50-letnico izhajanja. List je na pobudo apostolskega upravitelja msgr. Mihaela Toroša zaradi takratnih razmer začel izhajati le za Goriško, vendar je pozneje prerastel v osrednji verski list in založbo.

Predsednik slovenske škofovske konference nadškof Franc Rode je sedanjemu in prejšnjim še živim odgovornim urednikom Franciju Petriču, Janezu Grilu, Dragu Klemenčiču in Ivanu Merlaku predal najvišje slovensko cerkveno odlikovanje. Slavnostni govornik je bil tržaški pisatelj Alojz Rebula, spregovorila pa sta tudi direktor založbe Janez Gril in odgovorni urednik Franci Petrič. Čestitke so izrekli odgovorni uredniki tednikov Novi glas iz Gorice Jurij Paljk, Vita Cattolica iz Vidma Ezio Gosgnach in Nedelja iz Celova Hanzl Tomažič. Ob spremljavi pianistke Nataše Valant pa je pel basbariton Marko Fink.

Ob jubileju je Družina izdala novo knjigo Alojza Rebule Intervjuji o Prihajajočem.

FLAJBANOVE NAGRADE

Slovensko dobrodelno društvo iz Trsta, ki mu predseduje inž. Aljoša Vesel, je 5. aprila osemnajstič podelilo Flajbanove nagrade in štipendije za študente.

PREŠTEVANJE NA KOROŠKEM

V Avstriji so objavili izide ljudskega štetja maja 2001. Na Koroškem je javilo slovenščino kot pogovorni jezik 12.586 ljudi, kar je 9,9% manj kot leta 1991, ko jih je bilo 13.962.

Po teh statističnih podatkih, ki jim marsikdo oporeka, število Slovencev narašča le v Celovcu (tam jih je bilo lani 1.292).

Več kot 10% Slovencev naj bi bilo v 197 krajih (pred 10 leti v 222 krajih). Če pa upoštevamo občine, jih ima le 12 izmed 39 dvojezičnih občin več kot 10% slovensko govorečih prebivalcev. Največji delež ljudi s slovenskim pogovornim jezikom je v Selah (89%), v sedmih občinah pa delež Slovencev presega 25%.

100-LETNICA ROJSTVA DR. JOŠKA TISCHLERJA

V Tinjah na Koroškem sta Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza priredila 7. maja spominski večer ob stoletnici narodnega voditelja, pobudnika in predsednika NSKS ter "očeta slovenske gimnazije" dr. Joška Tischlerja (1902-79). Na večeru je spregovoril tudi nekdanji deželni svetovalec in tajnik Slovenske skupnosti dr. Drago Štoka iz Trsta.

UMRL LEGENDARNI MSGR. JOŽE MAVSAR

V Združenih državah je 21. marca umrl duhovnik msgr. Jože Mavsar, znan kot goreč dušni pastir, a tudi kot človek, ki je odpustil morilcem svojih najdražjih in jim osebno ponudil spravo dolgo pred znanimi razpravami o spravi v Sloveniji. Rodil se je 17. oktobra 1919 v Šentrupertu na Dolenjskem. V duhovnika je bil posvečen leta 1944, po vojni je bil po taboriščih v Italiji, leta 1948 pa se je izselil v Montano (ZDA), kjer je župnikoval v več krajih. Zgradil je tudi tri cerkve in več drugih zgradb. Leta 1987 je postal še generalni vikar škofije Helena v Montani.

Tragedija njegove družine se je začela 27. decembra 1942, ko so partizani mučili in umorili sedem njenih članov: starše, 16-letno hčerko in štiri sinove. Leta 1943 so umorili še 12-letnega sina, en sin je padel kot domobranec, eden pa je kot vrtnjenec s Koroškega izginil v času povojnih pokolov. Ostala sta duhovnik Jože in še en brat, ki živi v Clevelandu. Msgr. Mavsar je že leta 1969 pisal enemu izmed morilcev in mu odpustil, vendar ni bilo odmeva. Pozneje ga je osebno obiskal, potrdil odpuščanje, a zahteval priznanje resnice in dosegel spravo. Veliko je tudi molil za spreobrnitev morilcev.

MESTNO GLEDALIŠČE

Ob 50-letnici Mestnega gledališča ljubljanskega je uredniški odbor pod vodstvom Alenke Klabus Vesel izdal podrobni pregled dela MGL in tri študije o njem v knjigi, ki obsega dva zvezka s 1500 fotografijami, 400 ilustracijami, 240 skicami in drugim gradivom na skupno 1200 straneh.

UMRLA VIDA JERAJ HRIBAR

Stara 100 let je 6. maja umrla v Ljubljani glasbenica Vida Jeraj, vdova Hribar. Koncertirala je kot violinistka in bila glasbena pedagoginja. Pri 90 letih je izdala spomine Večerna samota.

JUTRI JE NOV DAN

To je naslov knjige zgodovinarja prof. Boža Repeta o Slovencih in razpadu Jugoslavije. Izšla je pri založbi Modrijan. Predstavitev je bila 9. aprila v Ljubljani.

39. LITERARNA NAGRADA "VSTAJENJE" ZA LETO 2001

V ponedeljek, 8. aprila, so v Peterlinovi dvorani v Trstu na lepo obiskani svečanosti podelili letošnjo že 39. literarno nagrado Vstajenje primorskemu pesniku Miroslavu Košuti za pesniško zbirko *Pomol v severno morje*. Utemeljitev nagrade je prebrala predsednica odbora prof. Lojzka Bratuž. Nagrado pa je pesniku izročil Drago Danev, predsednik Zadrugne kraške banke, ki že celo vrsto let daje na razpolago denar za nagrado. O pesniku in njegovem delu je govorila prof. Tatjana Rojc, nekaj pesmi pa sta prebrala Alenka Hrovatin in Tomaž Susič. Večer sta zaključila operna pevka Nora Jankovič in pianist Aleksander Vodopivec. Za to priložnost je Knjižnica Dušana Černeta pripravila tudi lepo pregledno razstavo Košutovih del, ki so izšla v tisku.

Odmev, ki ga je zbudila podelitev nagrade Vstajenje mojemu delu, intervjuji, izrečena in neizrečena vprašanja, prijateljske pripombe in zadrege kažejo, da dogodek kljub vsemu ni ali naj ne bi bil nekaj samo literarnega in razumljivo vsakdanjega: bolj ali manj

zaslužno priznanje kot toliko drugih toliko drugim. Ne zamerite mi torej teh nekaj potrebnih besed.

*Zbirka **Pomol v severno morje** je dolgo čakala založnika, nazadnje le izšla in doživela sprejem, kakršnega je avtor lahko iskreno vesel. Zato me tudi nocojšnja nagrada ni presenetila, čeprav...*

Čeprav sem bil baje kandidat zanj že pred dobrim desetletjem in še prej, pa je bilo takratni žiriji menda težko premostiti delitev na dva bregova. V njeno opravičilo moram pošteno priznati, da mi ni povsem jasno, kako bi sam reagiral v primeru nagraditve. Čas očitno še ni dozorel.

Medtem so se odnosi med nami in v širši skupnosti temeljito spremenili, morebiti bolj po sili razmer kot po naši intimni presoji, volji in bistrovidnosti. Vse tesnejše sodelovanje in skupno nastopanje obeh krovnih organizacij ima vsekakor mnogotere pozitivne posledice. Brez dvoma je do njunega sodelo-

vanja prišlo pozno, a preveva nas upanje, da se kritični prijatelj Boris Pahor moti, ko trdi, da prepozno. Temu upanju priliva svetilnega olja zavest, da se bo naša družbena in politična realnost bistveno spremenila z bližnjim vstopom Slovenije v Evropsko unijo. Odločilno pa bo, in brez možnosti priziva, kako bomo Slovenci na to reagirali kot narod, kot celovita skupnost. Ali bomo v Evropo stopili pokončno in enotno, z jasnimi cilji, zreli za veliko preizkušnjo, matica in obrobje nedeljiva entiteta, ali pa bomo še naprej vrtičkarsko zaljubljeni obdelovali svoje gredice, dokler ne bo skorajšnja povodenj odplavila njih in nas.

*To se mi je zdelo potrebno povedati brez besednih skrivalnic. Sicer pa moram reči, da nagrad ne precenjujem. Jemljem jih za to, kar v bistvu so: priznanje neke skupnosti bolj ali manj resničnim ali umišljenim vrednotam. Termometer okolja in razpoloženja, ki sam po sebi delu ničesar ne prida, kvečjemu kdaj kaj malega odvzame. Resnična nagrada sta mi bralec in kar ga prešine ob moji pesmi, če koga kaj prešine, prebliski svetlobe, v kakršnih se izražajo lepota, upanje, ljubezen in kar je še tega tja do korenin ali samote in bolečine - ja, svetloba je marsikdaj tudi črna. O zbirki **Pomol v severno morje** lahko rečem samo, da je ena od mojih temeljnih pesniških izpovedi.*

Pogled v Peterlinovo dvorano med nastopom Miroslava Košute (levo) in izročitev nagrade (desno).

Ta knjiga pa bi še naprej ležala kot rokopis, ko bi bila Zora Tavčar manj trmasto sitna, saj sta ona in Alojz Rebula kriva, da so pesmi prišle do založbe. Uredniku Mariju Maverju gre zahvala za zaupanje, hitro ukrepanje in nepričakovano razkošnost izdaje. Tej nedvomno precej pripomore naslovna slika prijatelja Klavdija Palčiča, ki se zdi ustvarjena za likovno interpretacijo naslova; po Palčičevi opremi moje italijanske antologije smo posneli tudi črke in impaginacijo. Če je rezultat odličen, kot soglasno

ocenjujejo, pa je treba zaslugo pripisati potrpežljivemu Mateju Susiču in njegovi spoštljivosti do mojega pikolovstva.

Hvala žiriji, ki je to pot na mesto bregov presojala vodni tok in odločila, naj bom nocoj prav jaz pred vami, sklep pa utemeljila z žlahtno besedo; hvala Zadrugi kraški banki mimo te nagrade tudi za njeno siceršnjo naklonjenost kulturnim pobudam - in nazadnje hvala vsem vam, ki ste mi priredili ta večer ali me počastili s svojo prisotnostjo.

Miroslav Košuta

Dne 26. marca 2002 se je sestala v Trstu na sedežu Slovenske prosvete, ulica Donizetti 3, komisija literarne nagrade "Vstajenje", ki jo sestavljajo prof. Lojzka Bratuž, prof. Robert Petaros, prof. Zora Tavčar, dr. Zorko Harej, prof. Diomira Fabjan Bajc, prof. Neva Zaghet in Marij Maver.

Iz lanske izvirne knjižne bere je komisija pregledala 23 del zamejskih in zdonskih avtorjev z letnico 2001. Odločila je, da nagrado prejme **MIROSLAV KOŠUTA za zbirko Pomol v severno morje in celotni pesniški opus**.

Poezija Miroslava Košute opozarja nase sredi današnje pesniške geografije s svojo umetniško in humanistično odličnostjo ter sporočilno samosvojostjo. V vsem pesniškem opusu ostaja Košuta ustvarjalec, ki še vidi bivanjsko tematiko in odkriva bistvene prvine našega bivanja v močnem zajemu naše konkretne slovenske obmorske stvarnosti Krasa in Trsta. Podčrtati velja tudi stilno plat njegove poezije, njeno kultiviranost, pretehtano izraznost in sočno podobovitost, ki jo delajo intimno slovensko in primorsko, pa tudi širše sredozemsko.

Trst, 26. marca 2002

Za komisijo literarne nagrade "Vstajenje"
prof. Lojzka Bratuž

Denar za nagrado je prispevala ZADRUŽNA KRAŠKA BANKA z Opčin.

IMENA V BARDU

V Teru so 16. marca predstavili obsežno študijo mladega furlanskega slovenista prof. Roberta Dapita z videmske univerze o priimkih in hišnih imenih v občini Bardo. O delu se je zelo laskavo izrazil tudi raziskovalec terškega narečja prof. Pavle Merku.

PREKMURJE

Pri založbi Stopinje so v Murski Soboti posmrtno izdali Zgodovino madžarizacije v Prekmurju, ki jo je napisal pred četrto stoletja umrli duhovnik Ivan Jerič. Pred tem je leta 2000 Alojz Benkovič iz njegovih rokopisov uredil Spomine. Gre za pomembni deli o preteklosti Slovencev pod Madžari.

10. KULTURNI TEDEN

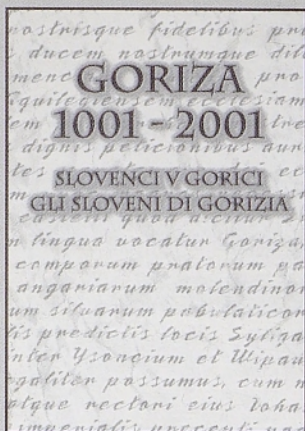
V Velikovcu se je 28. aprila končal 10. kulturni teden koroških Slovencev, ki ga je s Slovensko prosvetno zvezo in Krščansko kulturno zvezo pripravil Biro za koroške Slovence pri deželni vladi v Celovcu. Na sporedu so bili koncerti, literarni in gledališki nastopi.

MIROSLAV KOŠUTA ZA OTROKE

Tržaški pesnik Miroslav Košuta je izdal pri Mladinski knjigi novo zbirko za otroke Strašnice (ilustriral Marjan Manček) in izbor poezije za najmlajše Lestev in sirček (ilustrirala Maša Kozjek).

HIDASOV REQUIEM

V spomin na žrtve vseh vojn v zgodovini človeštva so pevski solisti Željka in Neda Martić, Alexander Brown ter Juan Vasle, člani štirih pevskih zborov iz Slovenije in orkester Slovenske vojske, ki jih je vodil Milivoj Šurbek, 7. aprila v Kulturnem domu v Trstu izvedli Requiem madžarskega skladatelja Frigyesa Hidasza. Niz nastopov so pripravili slovensko Ministrstvo za obrambo, orkester Slovenske vojske in Javni sklad RS za kulturne dejavnosti. V imenu tržaških prirediteljev, Zveze slovenskih kulturnih društev in Slovenske prosvete, je o pobudi spregovorila Nives Košuta, igralec Polde Bibič pa je prebral uvodne misli Jožeta Humarja.

GORIZA 1001-2001

Konzulta za slovensko manjšino pri goriški občini je ob koncu praznovanj tisočletnice prve pisne omembe Gorice objavila dvojezični zbornik na 336 straneh o slovenski prisotnosti v mestu: **Goriza 1001-2001, Slovenci v Gorici - Gli Sloveni di Gorizia**. Uredil ga je Aldo Rupel, oblikoval pa Aleš Waltritsch. Povzetki so v furlanščini, nemščini in angleščini.

PRIZNANJE DRAGU LAVRENČIČU

V Londonu je bil 16. februarja Prešernov večer v priredbi Britansko-slovenskega društva, ki mu predseduje Keith Miles. Zdravico je zapel Aleksander Mežek. Na sporedu so bile recitacije in tombola, s katero so nabrali 125.000 Sit za skupnost Barka v Zbiljah, ki skrbi za mlade.

Posebna točka večera pa je bila podelitev priznanja za življenjsko delo časnikarju Dragu Lavrenčiču, ki je bil dolgo član slovenskega uredništva BBC v Londonu, po upokojitvi ostaja njegov gospodarski komentator. O gospodarstvu piše tudi za angleške in slovenske liste ter revije, objavil pa je še več knjig v angleščini.

KOKOTOV ROŽNI VENEC

Pri Mohorjevi v Celovcu je izšel izbor poezij Andreja Kokota Koroški rožni venec. Knjigo je uredil in opremil s študijo prof. Matjaž Kmecl.

ZADNJA REPLIKA IVA HVALICE

V Ljubljani so 21. marca predstavili 360 strani debelo knjigo spominov in razmišljanj nekdanjega primorskega socialdemokratskega poslanca Iva Hvalice o delu za mlado slovensko demokratično državo Zadnja replika, o kateri so zapisali, da je ena zadnjih velikih tranzicijskih knjig.

30. DOSP

V Ajdovščini je bilo 19. aprila 30. Dijaško obmejno srečanje Primorske. Letos je sodelovalo le deset šol z obeh strani meje. Dijaki so se pomerili v športnih tekmah, na literarnem in likovnem natečaju.

ŽIVLJENJEPIS BOGA GORJANA

Knjižnica Pinko Tomažič in tovariši je 12. aprila priredila na Opčinah predstavitev knjige nekdanjega borca, politika in diplomata Božidarja Gorjana - Boga Mojih petdeset let v politiki. Spomine, ki so izšli v samozaložbi in veliko govorijo tudi o Trstu, kjer je bil Gorjan nekoč konzul, je poleg avtorja predstavil prof. Jože Pirjevec.

NOVA KNJIGA JUANA VASLETA

Operni pevec in športni ter glasbeni časnikar Juan Vasle, ki se je rodil v Argentini, z družino pa se je leta 1990 naselil v Ljubljani, je pri Mladinski knjigi izdal knjigo Fuzbal, tango in polka. V njej združuje ljubezen do glasbe in do nogometa, zlasti slovenskega in južnoameriškega. Predstavitev je bila 12. aprila v Ljubljani.

SEZONA GLASBENE MATICE

Kljub nerešenim pravnim in finančnim težavam je Glasbena matica 9. aprila začela z novo koncertno sezono, ki obsega pet koncertov. V dvorani Nemškega dobrodelnega društva v Trstu sta kot prva nastopila kitarista Marko Feri in Mauro Bregant s skladbami 20. stoletja.

ARA IN MAGRIS V SLOVENŠČINI

V zbirki Claritas ljubljanske Študentske založbe je izšla študija Trst, obmejna identiteta, ki sta jo Angelo Ara in Claudio Magris izdala leta 1982 pri založbi Einaudi v Turinu. Prevedla jo je Marija Cenda, spremno besedo pa je napisal Igor Škamperle.

PRAVIČNIK UROŠ ŽUN

Ljubljansko Delo je v podlistku od 15. do 22. aprila objavljalo zapis Edvarda Žitnika Pravičnik, ki govori o manj znanem liku slovenskega policijskega komisarja Uroša Žuna (1903-77), ki je pred vojno in med njo pomagal reševati judovske begunce, ki so ilegalno prečkali mejo na Štajerskem. Leta 1986 so mu v Izraelu podelili najvišje odlikovanje za Nejudje, ki so tvegali življenje za reševanje Judov.

PRIZNANJE MIRANDI CAHARIJI

Ob robu mednarodnega srečanja evropskih gledališč IETM je Združenje dramskih umetnikov Slovenije 12. aprila izročilo v Kulturnem domu v Trstu nagrado za življenjsko delo igralki Mirandi Cahariji, in sicer za več kot 40-letno nastopanje v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu, v filmih in na televiziji.

60-LETNICA IZGONA

Ob 60-letnici nacističnega izгона 300 družin koroških Slovencev je bilo v celovski stolnici 14. aprila somaševanje slovenskih duhovnikov, ki ga je vodil škof Alois Schwarz. V Domu glasbe pa je bila prireditev. Spregovorili so predsednik Zveze slovenskih izseljencev Jože Partl, predsednik parlamentarne skupščine Sveta Evrope Peter Schieder in predsednica Društva izgnancev Slovenije Ivica Žnidaršič.

Izšel je tudi dvojezični zgodovinski zbornik Pregon koroških Slovencev, ki ga je uredil dr. Avguštin Malle.

100-LETNICA SKD PREŠEREN

V Boljuncu je bila 20. aprila osrednja prireditev ob 100-letnici društva France Prešeren. Dragica Ule je pripravila razstavo Društvo skozi čas, kulturna prireditev pa je obsegala govore, recitacije in glasbene točke. Dolinski župan Boris Pangerc je jubilarantom izročil Odličje prijateljstva, društvo pa je dobilo tudi nov prapor.

TAJNO DELOVANJE PRIMORSKE DUHOVŠČINE POD FAŠIZMOM

V zbirki Korenine pri založbi Nova revija v Ljubljani je z naslovom *Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom* izšla skoraj 800 strani debela knjiga dr. Egona Pelikana iz Vrtojbe (letnik 1963) o narodnoobrambnem delu slovenskih duhovnikov, a tudi katoliških laikov v Italiji med obema vojnama. Avtor je gradivo črpal iz zasebne, še nedostopne, a izredno bogate zapuščine primorskega kršćanskosocialnega politika in časnikarja, nekdanjega poslanca v Rimu dr. Engelberta Besednjaka. Poleg tega je delal v rimskih arhivih in uporabil še drugo, že znano gradivo.

V drugem delu knjige je objavljen izbor dokumentov.

Podoba primorske zgodovine, ki je niso oblikovali le doslej bolj obravnavani politiki iz kroga tržaške Edinosti, tigrovc in komunisti, se tako pomembno dopolnjuje.

JUGOVA ZAPORNIŠKA LETA

Na pobudo Društva TIGR so v Novi Gorici pri založbah Branko in Jutro posmrtno izšli spomini Ivana Juga *Moja zaporniška leta - Po nedolžnem v fašističnih ječah*. Knjigo je uredil Karlo Kocjančič, pomembno pa sta sodelovali še Boža Škoberne in Lida Turk.

Jug (1907-88) je predsedal 14 let v zaporih. Bil je med 13 prebivalci Koprivišča, ki so jih leta 1930 obsodili zaradi umora, za katerega se je vedelo, da ga niso zakrivil.

NOVI PREDSEDNIK SAZU

Slovenska akademija znanosti in umetnosti ima novega predsednika. To je 61-letni fizik dr. Boštjan Žeks. Podpredsednika sta dr. Jože Trontelj in dr. Kajetan Gantar, tajnik pa dr. Matija Gogala. Dr. Žeks je nasledil predsednika dr. Franceta Bernika, ki je bil na tem mestu od leta 1992.

ČAROBNA NIT

Tržaška folklorna skupina Stu ledi je na Škerkovi domačiji v Trnovci 26. aprila odprla razstavo slovenskih ljudskih noš od Trsta do Kanalske doline z naslovom *Čarobna nit*. Govorila je etnografinja Martina Repinc. Izšla sta tudi katalog in didaktični zvezek o naših nošah.

BORIS PAHOR V DRUŠTVU SLOVENSKE PISATELJEV V LJUBLJANI

V Društvu slovenskih pisateljev v Ljubljani so v četrtek, 28. marca, počastili pisatelja Borisa Pahorja z okroglo mizo o njegovih prevodih v tuje jezike. Na to temo so govorili kulturni ambasador v Parizu Evgen Bavčar, dunajska profesorica Katja Šturm Schnabl, prof. Ivanka Hergold ter prevajalki Mirrella Urdih Merku in Diomira Bajc. Srečanje je pozdravil predsednik DSP pisatelj Tone Peršak (na fotografiji).

EL NA OBISKU

Cel avtobus koroških občinskih odbornikov in drugih članov Enotne liste je bil pod vodstvom predsednika Andreja Wakouniga 27. in 28. aprila na obisku med primorskimi Slovenci. O položaju Slovencev v videmski pokrajini so se pogovarjali v Špetru, nato so obiskali slovensko Istro in Trst, kjer so imeli tudi srečanje s predstavniki Slovenske skupnosti z deželnim tajnikom Damijanom Terpinom na čelu.

GABROVEC

V Gabrovcu v zgoniški občini so 10. maja praznovali 100-letnico Društvene gostilne. Ob tej priložnosti so pripravili kulturno prireditev in razstavo, Luisa Antoni in Matjaž Rustja pa sta uredila 294 strani debelo dvojezično knjigo velikega formata *Gabrovec*. V njej je osem razprav o zgodovini vasi in zadruga. Knjigo je predstavil zgodovinar Boris M. Gombač iz Ljubljane.

SKAVTSKI JURJEVANJI

Tržaški del Slovenske zamejske skavtske organizacije je imel jurjevanje 28. aprila pri Medji vasi. Za udeležence je maševal glavni duhovni vodja Tone Bedenčič, obred obljub pa je vodila dekleška načelnica Katja Volpi. Obljubilo je 24 volčičev in volkuljic ter 15 izvidnikov in vodnic.

Goriški del SZSO je obhajal največji skavtski praznik 1. maja na Plešivem. Maševal je župnik Marjan Markežič, obred obljub pa je vodila načelnica Katja Tomasi. V najmlajši in srednji starostni veji je bilo skupno 42 obljub.

IZBOR POEZIJ MITJE ŠARABONA

Pri Mohorjevi v Celju je prof. France Pibernik uredil izbor pesmi dolgo odrinjenega pesnika Mitje Šarabona (1922-87) in mu napisal spremno besedo. Naslov zbirke je *Samota zgo-relega časa*.

PROF. LELJA REHAR 80-LETNICA

V Trstu je 11. maja praznovala 80-letnico upokojena profesorica na Fakulteti za tolmače in prevajalce v Trstu, kulturna in gledališka delavka, publicistka ter prevajalka Lelja Rehar, vdova Sancin. Rodila se je primorskim staršem v Mariboru, od leta 1947 pa živi v Trstu, kjer si je ustvarila družino z gledališkim igralcem Modestom Sancinom. Več kot 20 let je vodila tečaje slovenščine za Italijane, od leta 1954 pa je zunanja sodelavka Radia Trst A. Pripravila je celo vrsto nizov radijskih oddaj, prevajala za radio in gledališče ter veliko pisala v različne liste, zlasti o jezikovnih vprašanjih.

SLOVENCIZ MENDOZE

Od 9. do 16. aprila so nastopali po dvoranah v Sloveniji zastopniki Slovencev iz Mendoze v Argentini, in sicer Slovenska folklorna skupina, ki jo vodi Angelca Bajda, in ansambel Los Chañares, ki ga sestavlja pet slovenskih fantov, ki igrajo na značilna argentinska glasbila. Gostujoči skupini je v imenu mendoškega društva spremljal Božidar Bajuk.

PRAZNIK FRTALJE

Prosvetno društvo Rupa-Peč je priredilo tradicionalni Praznik frtalje, ki je dosegel svoj višek 1. maja. Slavnostni govornik je bil odgovorni urednik Novega glasa Jurij Paljk, nastopili pa so vokalna skupina Akord iz Podgore, igralec Božo Tabaj in Majda Zavadlav iz Štandreža ter ansambel Happy Day.

UMRL SKLADATELJ DANE ŠKERL

V Ljubljani je 4. maja umrl skladatelj, dirigent in glasbeni pedagog Dane Škerl. Rodil se je 26. avgusta 1931 v Ljubljani, študiral pa je v Ljubljani, Avstriji in Nemčiji. Pisal je zlasti orkestrska dela. V letih 1972-76 je bil predsednik Društva slovenskih skladateljev.

BANKA IN OGLAŠEVANJE

Zadružna kraška banka, ki ima glavni sedež na Opčinah in ji predseduje Dragotin Danev, je imela 28. aprila redni občni zbor v Boljuncu. Ob tej priložnosti je izdala dvojezično razkošno opremljeno knjigo Marka Waltritscha Oglaševanje slovenskih tržaških trgovcev. Gre za svojevrstno pisno pričevanje o slovenski prisotnosti na Tržaškem od leta 1867 do danes.

V ZDA UMRLA FRANČIŠKANA P. BENO KORBIČ IN P. KALIST LANGERHOLZ

Na "ameriških Brezjah", v Lemontu v ZDA, kjer ima svoj sedež slovenska frančiškanska kustodija sv. Križa, sta umrla znana starejša slovenska duhovnika. V samostanu zdaj živi še šest patrov.

Dne 2. februarja je umrl p. Beno Korbič. Rodil se je 28. avgusta 1914 v Zbiljah pri Smledniku. Med frančiškane je stopil leta 1931, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1940. Med vojno je bil zaprt v Dachau, nakar je ostal v zdomstvu in delal predvsem v Združenih državah. V 50. letih je s p. Klavdijem Okornom ustanavljal slovensko dušno pastirstvo v Avstraliji in bil pobudnik mesečnika Misli. Ko se je vrnil v ZDA, je med drugim v letih 1983-96 urejal mesečnik Ave Maria.

P. Kalist Langerholz pa je umrl 16. februarja. Rodil se je v železničarski družini 23. januarja 1911 v Beljaku, po prvi svetovni vojni pa odraščal v Mariboru. Med frančiškane je stopil leta 1927, v duhovnika je bil posvečen leta 1935. Po vojni je študiral sveto pismo v Rimu, kar je kasneje dokončal z doktoratom v Jeruzalemu. Vmes, leta 1948, se je izselil v ZDA, kjer je predaval sv. pismo na raznih univerzah, po upokojitvi pa delal na več slovenskih župnijah.

NAGRADA JOŽETU GALETU

Ob 5. Festivalu slovenskega filma v Portorožu je aprila Društvo slovenskih filmskih ustvarjalcev podelilo Badjurovo nagrado za življenjsko delo gledališkemu in filmskemu režiserju, igralcu in pedagogu Jožetu Galetu. Ustvarjalec, ki se je rodil leta 1913 v Grosupljem, je zaslovel že leta 1951 s svojim Kekcem.

MEDDOBJE

Nedavno je na 160 straneh izšla številka 3-4 letnika 2001 revije Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu Meddobje. Glavni urednik je arh. Marjan Eiletz. V njej med drugim najdemo poezije Toneta Rodeta, Erike Poglajen in Gregorja Papeža v kastilijanščini s slovenskimi prevodi Branka Rebozova.

V letu 2001 sta izšli tudi dve dvojni številki Glasa SKA.

ŠMARNICE ŽARKA ŠKERLJA

Žarko Škerlj in Dušan Jakomin med predstavitvijo knjige v bazovski župnijski cerkvi.

Konec aprila je pri Mladiki v Trstu izšla zbirka šmarničnih razmišljanj župnika v Bazovici Žarka Škerlja Najlepša roža sveta. Knjigo sta 8. maja predstavila v bazovski cerkvi duhovnik Dušan Jakomin in profesorica Liča Roth Pahor. Zapel je otroški zbor Slomšek pod vodstvom Zdenke Križmančič.

40-LETNICA SMRTI PROF. IVANA RUDOLFA

Dne 4. maja je minilo 40 let od smrti narodnega delavca, politika, šolnika in časnika prof. Ivana Rudolfa (1898-1962). Slovenska televizija v Trstu je ob obletnici prvič predstavila širši javnosti dokumentarni film o jugoslovanskem kraljevem gardnem bataljonu, posnet poleti 1942 v Palestini. Kot je znano, je Rudolf zbiral po ujetniških taboriščih primorske fante, italijanske vojake, ki so prestopali v jugoslovansko vojsko, da bi se borili za osvoboditev Primorske. Med njimi so bili tudi padalci, o katerih že več let piše Mladika.

KRIŽEV POT V DOBERDOBU

V postu so v cerkvi v Doberdobu izobesili nov križev pot. Gre za delo umetnice Alekse Ivanc Olivieri, ki živi na Korziki.

DVA DEVETDESETLETNIKA

V Dolini je 23. aprila praznoval 90-letnico Milan Bevk. Iz Lokavca je prišel delat v Trst kot mlad fant in si ustvaril družino. Med vojno je delal za OF, po njej pa ga je Zavezniška vojaška uprava imenovala za prvega dolinskega župana, kar je ostal do volitev leta 1949.

V Trstu pa je 28. aprila praznoval 90-letnico veletrgovec s kavo Libero Polojaz. Rodil se je v hrvaški Istri, delal pa tudi v Postojni in po vojni v Trstu, kjer je bil v letih 1973-84 tudi predsednik Tržaške kreditne banke.

POSLANCI V JUŽNI AMERIKI

Predstavniki Komisije Državnega zbora Republike Slovenije za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu so pod vodstvom predsednika Franca Pukšiča aprila obiskali Slovence v Braziliji, Argentini in Urugvaju.

20 LET TRŽAŠKEGA ZDRAVNIŠKEGA DRUŠTVA

Slovensko zdravniško društvo Trst-Gorica je obhajalo svojo dvajsetletnico. Na praznovanju 10. maja pri Domju je predsednik dr. Rafko Dolhar podal obračun, ki ob družabnosti in boljšem medsebojnem sodelovanju članov izkazuje 120 strokovnih predavanj, 13 obiskov po zdraviliščih v Sloveniji in 7 srečanj s slovenskimi koroškimi kolegi. Ti so ravno po tržaškem zgledu leta 2000 osnovali svoje zdravniško društvo, v imenu katerega je pozdravil dr. Gasser.

O delu društva, ki danes šteje kakih 100 članov in povezuje tudi lekarne in živinozdravnike, govori tudi brošura in pa dokumentarec, ki ga je pripravil dr. Oskar Volpi. Na srečanju pri Domju je društvu čestital dolinski župan Boris Pangerc, zapel pa je krajevni zbor.

Zlati jubilej v Mačkoljah

Slovensko prosvetno društvo Mačkolje je 5. maja praznovalo 50-letnico rednega delovanja. Za priložnost sta kot govornika nastopila časnika Jurij Paljk in nekdanji župnik ter pobudnik društva dr. Stanko Janežič. Čestitala sta dolinski župan in podžupanja Boris Pangerc ter Fulvija Premolin, predsednik Slovenske prosvete Marij Maver in številni predstavniki drugih društev. Nastopila sta društveni pevski zbor pod vodstvom Iva Lešnika in domača dramska skupina.

Častna govornika Stanko Janežič (zgoraj levo) in Jurij Paljk (desno); nastop društvenega pevskega zbora pod vodstvom Iva Lešnika (levo); trije nekdanji in sedanji predsednik Branko Slavec pri rezanju torte.

zamejska in zdomska literatura

LJUBA SMOTLAK: NA ROBU ISTRE - VAS MAČKOLJE DO LETA 2000

Pred kratkim je pripravila znana kulturna delavka Ljuba Smotlak knjigo o svoji rojstni vasi Mačkolje. Vas leži na koncu Osapske doline, obrnjena proti Trstu. Nekoč je bil tukaj Tržaški zaliv, a so ga zasuli potoki in morje. Dolina je dolga 8 km in sega od morja pri Miljah do Ospa, na južni strani je neposredno ob Osapski dolini še tretja vzporedna vzpetina s kopastimi vrhovi, poraslimi s hrastovimi drevesi.

Na severovzhodni strani pritekajo v Osapsko dolino številni potoki in hudourniki, ki imajo dosti vode samo ob nevihtah. Po dolini so rodovitna polja, ki so bila nekoč obdelana, v zadnjih časih pa jih ljudje zapuščajo, prodajajo ali dajejo v najem. Pisateljico to boli in misli, "da so zadeve v ozadju načrtno izpeljane". Tudi v cerkvenem pogledu so se razmere narodnostno poslabšale.

Vas Mačkolje se počasi prazni. Pisateljica je predstavila skoraj vse hiše v "vasi" in v okolici. Takole zaključuje to poglavje: "V starem vaškem jedru je ob koncu 20. stoletja praznih že preko dvajset hiš. Prav tako je kakih petindvajset že skoraj praznih, saj biva v njih največkrat le še po ena starejša oseba, redkokdaj po dve. Če bi sem prišli že skoraj prazne nove hiše po Ulici, Pri pilu in na Križpotu, bi se njih število močno povečalo."

Avtoričina družina izvira iz štirih razmeroma premožnih rodbin, vendar ne pozna vseh prednikov. V vasi je tudi nekaj zanimivih ljudi, med njimi je bil najznačilnejši velikan Tiče Zobin, ki je premagal vse, nazadnje mu je tiger polomil rebra, da ni mogel več govoriti, na pol pa ga je zapustil tudi razum. Žena mu je pobrala denar in zbežala, njega so zaprli v bolnišnico, kjer je umrl 23. decembra 1908. V knjigi je naslikan s petimi levi, tudi z njimi se je boril in jih ukrotil.

Mačkoljanska cerkev je bila stoletja podružnica župnije v Ospu, stara je pa blizu 350 let. V župnem uradu je ohranjen pergament, na katerem je zapisano, da je tržaški škof Marenzi, baron Marenfeld, posvetil cerkev 8. februarja 1658. Cerkev je razmeroma majhna, vendar dobro oskrbovana. Ohranjen je star baročni oltar, ki je ves lesen. Na oltarju je slika okronane Matere Božje, v naročju drži malega Jezusa. V stranskih in manjših nišah sta dva kipa: eden naj bi bil sv. Ruf, drugi sv. Jernej. Nad Materjo Božjo je v niši križne oblike kip Boga Očeta v oblakih neba, ki z razprostrtima rokama zaobjema svoje stvarstvo. Čisto na vrhu pa stoji kip vstalega Zveličarja ob dveh ležečih angelih. Oltar v tej obliki in barvi je oskrbel župnik Žarko Škerlj.

Od oljčne nedelje 1981 visi v cerkvi Goršetov križev pot. Sestavljen je iz 16 samostojnih reliefnih glinastih podob, ki jih je akademski kipar France Gorše izdelal pred Veliko nočjo leta 1981. Delo je velika umetnina in ga vsi občudujejo in hvalijo.

V Mačkoljah in v okoliških vaseh so v prejšnjem stoletju delovali skoraj vedno domači duhovniki, ki so bili zelo delavni in zavzeti za dušno pastirstvo, veliko pa so pomagali ljudem tudi zunaj cerkve. Ljudje so jih imeli radi in so cenili njihovo delo. Izmed duhovnikov se je dvignil najvišje dr. Ivan Tul iz ugledne kmečke družine, ki je bil profesor v goriškem semenišču, med prvo svetovno vojno je moral kot vojni kurat spremljati na morišče Nazaria Saura in ga je miril, ko je kričal proti Avstriji, kar so mu Italijani zelo zamerili. Ker je že zgodaj spoznal, da je tiskana beseda zelo važno orodje in orožje za ohranjanje vere, resnice in slovenskega jezika, je sam izdal več religioznih knjig in pesniško zbirko Rožmarin in cipresa ter več molitvenikov. Danes so njegove knjige pozabljene.

V poglavju Dušnopastirstvo in duhovni poklici je avtorica opisala 14 duhovnikov, ki so delovali ali bili doma v tem kraju. Vsi so bili delavni in vzorni voditelji.

V naslednjem poglavju Življenjsko-verski utrip župljanov je Ljuba Smotlak predstavila verske prireditve, kot so ljudski misijoni, župnijski list Domači zvonovi, slovesnost prvega sv. obhajila, šmarnične pobožnosti, procesije, romanja, romanje kipa Fatimske Matere Božje, versko vzgojne organizacije, skrb za katoliške misijone, Marijino legijo, skavtsko organizacijo. V poglavju Društveno-prosvetne dejavnosti govori o nekdanjih vaških županih, o fantovskih zabavah, o Prosvetnem društvu, o knjižnici, o slovenskih večerih, o dveh praporih, o kresovanju, o razstavah, o nastopih na odrskih deskah, o prazniku češenj, o petju itd.

Na kratko je opisala prvo in drugo svetovno vojno in vaščane, ki so padli.

Presenetljivo in učinkovito je opisala, kako sta dva mlada partizana 18. avgusta 1944 odpeljala očeta v smrt: "Še zdaj mi je živo pred očmi, kako je šel oče med partizano-ma krotko kot jagnje v zakol." Ni se več vrnil. Mati je zvedela, da so ga imeli zvezanega v neki hiši v Prebenegu, niso pa mu dali niti vode, ko jih je prosil. Potem so ga vlekli dalje in "zvezanega z žico pahnili pijani partizanski aktivisti v neko jamo". Eden izmed njih se je hvalil: "Danes smo uničili nekaj fašistov. Tisti dolgi in suhi (ta naj bi bil naš papa) je že lezel iz jame, pa sem ga z bajonetom predril, da se je vznak prevrnil v jamo."

Knjiga Ljube Smotlak je odlično delo, skrbno sestavljeno in z vsemi podatki, ki jih je mogoče zbrati. Zato je podoba vasi bogata in prepričljiva. Sama je zbiralala podatke vse življenje, pomagali pa so ji tudi domači in drugi ljudje. Vas počasi propada, nekaj hiš so pokupili tujci in jih hodi-jo le občasno obiskovat. Otrok ni, vrtec in osnovna šola sta zaprta. Nekoč pa je bilo polno otrok in matere so jih puščale kar same, ko so nosile mleko v Trst.

Skoraj na vsaki strani knjige je slika, da je delo tudi v tem bogato. Zanimivo je tudi to, da so vsa poglavja opremljena s citati iz Slomškovih spisov.

razstave

PORTRETI JOŽEFA TOMINCA V MUZEJU REVOLTELLA

Od 2. marca do 28. aprila je bila v tržaškem muzeju Revoltella postavljena na ogled obsežna razstava portretov slovenskega slikarja Jožefa Tominca.

Gre za lepo in dobro pripravljeno razstavo, ki ima za sabo enoletno raziskovanje in restavriranje, pri tem pa je prišlo do novih odkritij in ugotovitev. S postavitvijo izbora stotih slik se sicer delo ni zaključilo, saj hoče biti razstava vabilo lastnikom, da javijo še ne evidentirane stvaritve tega izjemno plodovitega umetnika. Istočasno je v istem muzeju tudi razstava treh dunajskih umetnikov (Klimt, Schiele in Kokoschka), kar pomeni še dodaten razlog, da obiščemo muzej, po drugi strani je pa tudi res, da je medijsko odmevnejša secesijska umetnost skoraj zasenčila Tominca, kar spet ni dobro.

Jožef Tominc je bil za življenja izredno znan in uveljavljen slikar, po smrti včasih prezrt, včasih pa ponovno ovrednoten, tako da je bila njegova slava nihajoča. V zadnjih letih se je zanimanje za obdobje bidermajerja (prva polovica 19. stoletja) spet poživilo in organizirane so bile razstave o pohištvu, predmetih in slikah iz predmarčnega obdobja. Takrat se je najbolj uveljavil portret, saj so bili glavni naročniki in odjemalci bogati meščani, ki so krasili svoja stanovanja z lastnimi portreti in s portreti družinskih članov. Če so v renesansi palače predstavljale s svojim razkošjem gospodarsko moč lastnikov, so v prvi polovici devetnajstega stoletja to vlogo igrala stanovanja z okusno opremo in tudi s portreti meščanov, ki so doživljali velik vzpon.

Jožef Tominc se je rodil leta 1790 v Gorici v družini bogatih trgovcev, ki so izhajali iz Vipavske doline. Študijska

leta niso povsem raziskana, tako da ni gotovo, ali je obiskoval beneško akademijo, zanesljivo pa se je šolal v Rimu. Kulturno življenje je bilo tu zelo razgibano in je Tominca obogatilo. Takrat je izoblikoval svoj način slikanja z močno poudarjeno risbo in ostrimi svetlobnimi kontrasti. Ko se je vrnil v Gorico, se je posvetil portretiranju, kmalu nato pa se je preselil v Trst in tu ustvarjal kakih dvajset let. Prejemal je veliko število naročil in se uveljavil. Leta 1830 se je predstavil na obsežni razstavi in dosegel splošno priznanje, sledila so leta največje delavnosti in najboljših dosežkov. Njegovo slikarstvo je odražalo izpiljeno tehnično spretnost, kar mu je omogočalo, da so bili portreti realistična odslíkava realnosti. Pozoren je bil na vsako podrobnost in bil predvsem v slikanju oblačil iz raznolikega blaga pravi mojster. Zanj se je uveljavila oznaka, da zna ustvarjati poezijo tkanin. In res so presenetljivo tenkočutno poudarjene mehkoča gub kakega žameta ali dražljivost svile in čipkastih okraskov. Pri tem so mu pomenila ženska oblačila velik izziv, saj se je moda spreminjala in dan za dnevno ponujala nove oblike in izvirne okraske. V štiridesetih letih je svoje slikarstvo še poglobil, ker je Tomincu uspelo prodreti v notranjost portretirancev in izražati njihove značaje in čustva. Takrat se je pojavila fotografija in postala huda konkurenca za slikanje. Celo Tominčev sin, drugače slikar, je odprl fotografski atelje v Trstu. Tekmovanje z novim sredstvom je imelo za marsikoga odločilne posledice in je bilo v nekem smislu spodbuden izziv, toda Jožef Tominc se je zaradi nastopajočih sleposti raje umaknil, najprej v Gorico, nato pa na Vipavsko, kjer je tudi umrl, star šestinsedemdeset let.

Po dolgem zatišju je šele leta 1923 prišlo do pomembne razstave Tominčevih del in do spoznanja, da je bil najboljši portretist svojega časa v naši deželi. Ob stoletnici rojstva so organizirali veliko razstavo Tominčevih del v goriški palači Attems in ob tisti priliki je izšel katalog, ki pomeni še danes te-

meljno izhodišče za poznavanje njegove ustvarjalnosti. Dela so raztresena po muzejih in mnoga so v zasebni lasti, njegovih potomcev ali dedičev portretirancev. Kot rečeno, ni mogoče trditi, da je trenutno že vse ugotovljeno in katalogizirano, čeprav se je raziskovalna ekipa zelo trudila, da bi zaokrožila celoto. Težavo predstavlja tudi dejstvo, da se avtor ni podpisoval.

Ob pripravi na razstavo se je utrdilo sodelovanje muzeja Revoltella z Narodno galerijo in na odprtju je bil prisoten tudi tamkajšnji ravnatelj Andrej Smrekar.

8. aprila je bilo študijsko srečanje o neoklasični umetnosti in portretistiki v Severni Italiji s prisotnostjo številnih strokovnjakov, med katerimi je bil tudi Vittorio Sgarbi.

Katalog bo izšel v kratkem, veliko informacij o razstavi pa je možno črpati preko interneta.

Magda Jevnikar

knjige

OB ZBORNIKU DVE DOMOVINI - TWO HOMELANDS Zanimiva matična obravnava zdomstva in zamejstva

Zdi se mi, da je vredno opozoriti na knjigo *Dve domovini*, izredno bogat in zanimiv zbornik razprav o slovenskem izseljenstvu z lanske letnico, ki pa je izšel letos. Izdaja ga v daljših časovnih razmakih, a vztrajno - (ta je 14. po vrsti) - Inštitut za izseljenstvo pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, točneje njen Znanstveno-raziskovalni center. Pisci razprav so tokrat v pretežnem delu člani in sodelavci samega inštituta, vmes pa nekaj tujcev, s podobno problematiko, in kak diplomant. Vsi razen študentov so doktorji znanosti, dva med njimi magistra, eden pa duhovnik.

Že sama zunanja podoba ter ureditev zbornika vabita, da v knjigi kljub

njeni zajetnosti - prek 200 strani - zalištaš s pričakovanjem in zanimanjem, saj ni običajni slovenski ali nemški "cement", pač pa je živa ter kljub zahtevni tematiki prijetno berljiva. Gre za peresa bodisi z nekaj umetniške in časnikarske živahnosti bodisi z veliko akribijo, ki znajo obsežno znanje ali poznavanje podati pregledno in s tako rekoč govorniškimi zamahom.

Publikacija se na prvih in zadnjih straneh predstavi, kakor je treba: platnica nakazuje osnovno noto vsebine - gre za grafično domiselni plakat Dramskega društva Ivan Cankar iz Clevelanda, tam iz daljnega leta 1935, kar vzbuja spoštovanje nad kulturno dejavnostjo naših izseljencev, vabi namreč k eni od gledaliških predstav v Slovenskem narodnem domu v tem vele mestu. Zadnja stran platnice pa nava-ja naslove vseh razprav. Ne manjka strnjenih podatkov o reviji in navedbe podrobne vsebine, z angleškim prevodom poleg. Vsak esej je opremljen z navedbo literature ter angleškim povzetkom, tuji sodelavci pa pišejo v svojih jezikih, s povzetkom v slovenščini. Imeniten je dodani, zelo pregledni del, ponaslovljen z *Iz vlečki* - Abstracts, kjer najdemo podatke o avtorjevi izobrazbi in mestu zaposlitve ter skrajno zgoščeno sporočilo njegove razprave. Gre torej za v vseh pogledih ugledno knjigo po vseh mednarodnih standardih, ki veljajo za znanstvene publikacije.

Kritiku slovenskega porekla in z nekaj tovrstnega znanja se zdi nujno vzeti pod drobnogled sam vsebinski del tega zbornika tako v njegovih vrhovih, vrednih podčrtave, kot tudi v njenih - k sreči zelo redkih, a ne zane-marljivih - spodrslih. Ti seveda niso povsem znanstvene narave, gre bolj za težnjo kakega posameznika, da izpostavi to in ono namesto nečesa drugega iz nazorskih razlogov, kar je ob širini drugih piscev toliko bolj opazno. Naj poudarim nekaj takšnih "ocvirkov". V povzetku Žigonovega eseja (gre za Andreja Žigona) preberemo, da je slovenska politična emigracija dobila končno po osamosvojitvi Slovenije stik z domovino, saj je "bila pred tem odrezana oziroma samoizolirana od izvirne domovine." No, lahko da se je kdo res trmasto samoizoliral, ampak vsi vemo, kako je že omemba kakega imena, kaj šele knjiga kakega emigranta povzročila pravi alarm, kaj še-

le, da bi jih domovinska literatura vabila. Znanstveno neoporečna resnica je seveda razvidna iz vrste drugih razprav, posebno iz sijajnega in poštenega ter argumentiranega eseja dr. Janje Žitnik v isti publikaciji. Žigon tudi skopo obravnava delo argentinske SKA; ne zanima ga toliko njeno obsežno kulturno delo, njena napaka je bila po njegovem namreč ta, da se ni vključevala v večjezično okolje! Pač pa pohvali Primorsko društvo Triglav, z imeni vred, ki pa je delovalo ves čas predvsem športno in družabno in vsekakor zelo "multikulturno". Podobno, če ne še hujše za naša ušesa je brati v uvodniku Milene Domjan, kako naj bi bilo poslanstvo izseljenskih in emigrantskih društev in kulturnikov predvsem v tem, citiram: "skrbeti za prevajanje slovenske literature v tuje jezike". (Seveda misli pri tem matične literature). Dalje, "da se s stališča mednarodnopravnih dokumentov ob procesih integracije in pogojih kulturnega pluralizma dejavno vključujejo v družbo, v kateri živijo". Poudarja "pripadnost kulturnemu prostoru večinskega naroda". In po mnenju avtorice, ko se bomo lepo integrirali v večinski narod, kjer nam široko odpirajo vrata, seveda sledi še takšnale podpora in vloga Republike Slovenije: "Slovenija bi lahko bolj izkoristila izseljenec pri plasiranju svoje kulture in umetnosti v mednarodni prostor." In ni še dovolj, ima še eno podobno idejo, namreč da bi Slovenija posvetila posebno skrb tretji izseljenski generaciji, ki bi služila za "kulturne agente". Svetuje tudi gostovanja slovenskih gledališč in zborov v tujini, pri tem seveda pomagajo izseljenci, dovoljuje pa tudi, da bi Slovenija v svoje projekte občasno vključila kakšno njihovo gostovanje! Zamejci in zdomci lahko upajo, da takšne kar precej razširjene ideje v Sloveniji ne bodo prevladale. To nam zagotavlja tudi ostala vsebina zbornika.

Ob dvajsetih razpravah in člankih opozarjam predvsem na nekatere doslej manj znane teme, recimo kulturnoumetniško delovanje Slovencev v slovanskih deželah do 1. svetovne vojne avtorice dr. Irene Gantar Godina in Marije Lukšič - Hacin o podobnem delovanju Slovencev v Zahodni Evropi; dr. Jerneja Petrič piše o Slovenskem gledališču v Clevelandu - razcvet in konec (žal).

Posebej bogato je poročilo o ostankih slovenske stvarne kulture v ZDA, kjer je dr. Matjaž Klemenčič neverjetno natančno popisal vse od arhitekturnih in umetniških spomenikov do ostale dediščine in hkrati skromno pripomnil, je to le drobna zasnova, na podlagi katere bo lahko nekdo njegovo delo podrobneje nadaljeval. Vsekakor je sam opravil najbrž več let trajajoče in temeljito delo. Izpostaviti velja tudi sijajno napisano, intelektualno bleščeče in obenem znanstveno temeljito ter z noto osebnega pristopa podprto razpravo dr. Matije Ogrina, mladega slovenskega znanstvenika, o emigrant-skem slovenskem filozofu Milanu Komarju iz Buenos Airesa. Temeljna razprava v tem zborniku in tudi najširše in najbolj kritično zastavljena je razprava dr. Janje Žitnik: Besedna umetnost slovenskih izseljencev in njeno mesto v slovenski kulturi. Temeljnost in široka razgledanost ter suveren pristop sta razumljiva, če vemo, da je dr. Žitnikova glavna urednica - poleg dr. Glušičeve - zajetne trilogije v izdaji SAZU, Izseljenska književnost, Evropa, Azija, Severna in Južna Amerika. Esaj je pregleden, njegova osnovna nota pa je zaskrbljenost, kako ta literatura še vedno ni enakopravno vključena oziroma integrirana v slovensko literarno zgodovino, na univerze, v šole, zbornike in medije. Podobna misel diha tudi iz krajšega članka bibliotekarke mag. Rozine Švent.

Čeprav je vredno prebrati vse eseje, naj se ustavim le še ob štirih. Kanadska slovenska pisateljica Cvetka Kocjančič modruje - malce romantično - o vlogi izseljenskega pisatelja, Lev Detela pa poznavalsko poroča o petih desetletjih argentinske revije Meddobje. Posebej pa velja pohvaliti mladega diplomanta Deana Cegljarja, ki piše o izseljevanju iz Ribniške doline od srede 19. stoletja do druge svetovne vojne s takšno temeljitostjo in kar literarno živahnostjo, obenem pa nava-ja tako širok pregled virov, po katerih je brskal, da bi človek kar rekel, da se je že dokazal tudi brez naslova profesor ali doktor.

Prijetno branje pa sta tudi oba srbska prispevka o njihovi manjšini v Ameriki in švedskega pisca o njihovi, saj nas presenečajo bolj kot podobnosti z našo problematiko predvsem razlike.

Zora Tavčar

Cerkvena oznanila zdomskih Slovencev (4)

V tretjem nadaljevanju popisa Cerkvenih oznanil zdomskih Slovencev smo opisali periodiko "Beseda", glasilo za Slovence na severnem Bavarskem. Glasilo je prenehalo izhajati s 17. številko leta 1989, ko se je smrtno ponesrečil župnik Viljem Stegu. Slovenska katoliška misija je poskrbela, da so ji cerkvene oblasti poslale novega župnika Stanislava Gajška, ki je kmalu po svojem prihodu pričel izdajati publikacijo Med nami povedano.

MED NAMI POVEDANO

Župnijsko glasilo za slovenske rojake v škofijah Bamberg, Eichstätt in Regensburg. Slovensko bogoslužje se redno opravlja v naslednjih mestih: Ingolstadt, Erlangen, Nürnberg, Weissenburg, Amberg, Weiden in Neutraubling. V januarski številki iz leta 1995 je župnik Stanko Gajšek predstavil božične praznike: "Predbožični čas, tako pravimo in tako čutimo, je najlepši čas v letu.

Božični večer - to je tisti večer, ki ga starejši in mlajši enako nestrpno pričakujemo in na katerega se pripravljamo ves advent. Božič je v najlepšem pomenu besede družinski praznik, saj je to skrivnostni praznik, ko je Bog postal član človeške družine."

V oktobrski številki iz leta 1996 je naslednji članek gospoda Gajška: "Naša župnija praznuje srebrno obletnico. Čeprav je njeno delovanje v samem Ingolstadtu še kakšnih pet let starejše. Morda bi kdo menil: kaj pa je to 25 let? V dolgi človeški zgodovini je to res malo, tudi v 1250-letni zgodovini slovenskega krščanstva ni veliko. Če pa pomislimo, da je naša župnija skoraj toliko stara, kot je vaše bivanje v tujini, potem se lahko samo veselimo tega, da vas je ves ta čas župnija spremljala in bila z vami. Včasih se morda res ne dovolj zavedamo, kakšen dar je to, imeti v tujini slovensko župnijo, ki nas daleč od doma povezuje ter nedeljo za nedeljo zbira k sv. maši, kjer lahko po slovensko molimo in po našem pojemo."

V januarski številki iz leta 1999 je članek posvečen mesecu verskega tiska. Avtor članka pravi, da je tisk zelo pomembno sredstvo družbene obveščanja. Nadalje poziva vse slovenske izseljence, da segajo po slovenskem verskem tisku. Priporoča branje Naše luči, mesečnika za Slovence na tujem, Ognjišča, verskega mesečnika za mladino, in Družino, slovenski katoliški tednik.

V januarski številki iz leta 2000 je Božično voščilo slovenskih škofov. Voščilo škofov se zaključuje s sledečimi besedami: "Slovenski škofje, dragi bratje in sestre, vam želimo, da bi vas letošnje praznovanje božične skrivnosti potrdilo v upanju in veselju ter vas napolnilo z globokim mirom in zaupanjem. V jubilejnem letu pa, ki ga začenjamo, naj vas na vaših poteh vseskozi spremlja obilen Božji blagoslov in dobrotljiva priprošnja matere Marije."

Knjižnica Dušana Černeta ima popolne letnike 1995, 1997, 1998, 1999, 2000. Nepopolne pa 1996 in 2001.

(Dalje prihodnjič)

MED NAMI POVEDANO

OKTOBER - VINOTOK 96

Spoštovani rojaki!

Naša župnija praznuje srebrno obletnico. Čeprav je njeno delovanje v samem Ingolstadtu še kakšnih pet let starejše. Morda bi kdo menil: Kaj je že to petindvajset let. V dolgi človeški zgodovini je to res malo, tudi v 1250-letni zgodovini slovenskega krščanstva ni veliko. Če pa pomislimo, da je naša župnija skoraj toliko stara, kot je vaše bivanje v tujini, potem se lahko samo veselimo tega, da vas je ves ta čas župnija spremljala in bila z vami. Včasih se morda res ne dovolj zavedamo, kakšen dar je to, imeti v tujini slovensko župnijo, ki nas daleč od doma povezuje ter nedeljo za nedeljo zbira k sveti maši, kjer lahko po slovensko molimo in po naše pojemo.

Zato vam kot župljanom, članom naše župnije za srebrno obletnico najprej pristočno čestitam. Naj vam praznovanje priključimo v spomin vsa ta leta ter radostnih src obhajajte svoj župnijski praznik.

Ko praznujemo srebrni jubilej, se oziramo nazaj s hvaležnostjo v srcu. Hvaležni smo najprej Bogu za vse duhovne darove, ki jih je bo-

25 LETNICA SLOVENSKE ŽUPNIJE

- ob 16.30 slovesna maša v cerkvi Svca Jezusovega, Ingolstadt-Haunshöhr
- po maši ob 18.00 srečanje v tamkajšnji župnijski dvorani, Zeppelinstraße, sprejem, pozdravi, kulturni program
- nato družabno srečanje ob zvokih slovenskega ansambla Ambicija o Ptujca.

Za jedi in pijače bo poskrbljeno.

Dotopnine ni!

Prisrčno vabljeni, povabite tudi vaše prijatelje!

Čuk na obelisku

Predragi Čuk,

rekel boš, da Ti pišem vedno le tedaj, ko se imam nad čim pritožiti. No, ja, saj imaš prav, vem pa tudi, da si Ti edini, ki me pravilno razume.

Zima je bila letos kar neprijetno dolga, tako da smo se vsi najraje držali kje v zavetju. Upanje na lepo pomlad se pa tudi ni uresničilo, ne klimatsko ne politično.

Edino Slovenci tam na griču pri Sv. Jakobu mi dajo nekoliko upati, ker zgleda, da so sprevideli, da razdeljenost levice nikamor ne privede, razen k okrepitvi desnice.

Kako praviš? Da to velja samo za Francijo? Da le tam preti desničarska vlada? Ah, ja, pozabila sem, da je v Italiji do tega že prišlo, in ravno tako v tržaški občini, pa menda ne zato, ker bi bila italijanska levica razcepljena? Velja to res samo za Francijo?

Kaj pa Slovenci tam pod obeliskom? Teh politika baje sploh ne zanima več, ne briga jih, kdo se s kom naveže, če ima prav ta ali oni, ker je to pač stvar politikov. Povej mi po pravici, so res tako zakrknjeni ali se samo take delajo? Ni namreč še tako dolgo tega, ko je veljala deviza, da se Slovenec v Italiji sploh ni treba zediniti, saj se dandanes ne volijo več stranke, temveč osebnosti. Bi mi znal

pokazati katero? Jaz s še tako visoke veje ne vidim nobene, ki bi bila vredna tega naziva!

So zares tako "nazaj s kartami", kot se menda pri njih pravi, da zanje princip edinosti nič ne velja? Vtis imam, da jim je pritrkavanje tako zelo pri srcu, da se vedno bolj razcepljajo samo zato, da bi mogli tudi sami zvoniti po vsakih volitvah, prepričani kot so, da je "po toči zvoniti" prepozno samo za druge.

Misliš, da situacija ni tako resna, ker znajo včasih vendarle pokazati trdno enotnost? Res je. Obe glavni krovni organizaciji že delj časa nastopata skupno, predvsem ko je treba protestirati, ko običajni (ne)znanci Slovincem kaj postorijo, pomažejo, pokvarijo kak spomenik, podtaknejo kje ogenj... torej vselej na pobudo takozvanih desničarskih krogov. Ko bi teh ne bilo, bi nemara tudi množičnih slovenskih manifestacij ne bilo. Na koncerte, gledališke predstave in podobne kulturne prireditve se jih baje le redkokdaj nabere polna dvorana - kot da bi spuhteli. Torej gre zasluga onim, ki nas tu pa tam zbudijo iz letargije.

V upanju, da bi vsaj poletje bilo pravo poletje kot v starih časih, Te prav lepo pozdravlja

Tvoja Sovica
Trst, aprila 2002

za smeh in dobro voljo

– Že kilometre in kilometre nismo srečali nikogar, ta pa tu!

- Draga, končno sva sama. Zdaj pa greva domov. Se že kaj veseliš?

- Seveda, ljubi. Komaj čakam, da bom videla, če znam sploh kaj kuhati.

- Tjaša, zakaj rečemo "materin jezik" ali "materinščina" in nikoli "očetov jezik"?

- To rečemo zato, ker v družini oče nikoli ali pa malokdaj pride do besede.

listnica uprave

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD:

Danijela Žerjal, Opčine - 4,00 €; Nadja Černic, Sovodnje - 4,00 €; Benjamin Černic, Sovodnje - 4,00 €; Marica Škrbec-Hutchison, Etobicoke, Kanada - 23,28 €.

DAROVİ V SPOMIN:

V spomin na Nado Žerjal Zaghet daruje Savica Malalan 20,00 € za Mladiko.

Ob 10. obletnici smrti drage mame Marice Lupinc darujeta Nadja in Edi 50,00 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

Petletni Miha je gledal film, v katerem je imela nevesta čez obraz pajčolan.

- Ali grize, da ima nagobčnik? je vprašal mamico.

Jasna Merkù (1958)

Jasna Merkù se je rodila leta 1958 v Trstu, kjer živi, poučuje likovno vzgojo in razvija svojo bogato in razvejanost dejavnost. Študirala je na Visokem zavodu za industrijsko umetnost v Urbinu in diplomirala leta 1981 z raziskavo o ikonografiji čarovnice in o kresni noči. Izpopolnjevala se je na številnih tečajih (globoki tisk, akt, keramika, tečaji za operaterje), obiskovala je kiparsko smer na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani s prof. Dragom Tršarjem, sedaj pa istotam opravlja magisterij iz Vizualne komunikacije. Ukvarja se z otroško knjižno ilustracijo, z založniško in reklamno grafiko. Piše tekste za dnevnike, strokovne revije, slovenski radio in televizijo ter sodeluje s številnimi kulturnimi društvi. Postavila je 20 osebnih in sodelovala pri 50 skupinskih razstavah v Sloveniji, Italiji in Avstriji. Leta 1991 je prejela odličje na prvem natečaju za mladinsko literaturo v manjšinskih jezikih v Italiji.

Jasna Merkù
Utripi, 2001
Mešana tehnika na papirju
56x56 cm

last: Jasna Merkù, Trst

Predstavljena slika je nastala konec leta 2001. Gre za delo v mešani tehniki na papirnati podlagi (lepljenka in akril), ki so ga fotografsko povečali na dva metra in pol in visi na dunajski železniški postaji v sklopu razstave skupine U.N.A. (United Nations of the Art Academy). Delo je nastalo namensko: postaja v osrčju Avstrije se je avtorici prikazala kot utrip, ki poganja po določenih tirnicah. Pobuda sodi v niz posegov v kraje, ki niso izrecno razstavišča. Umetnost na ta način vstopa v naš vsakdanji vidni prostor in je dostopna širšemu krogu ljudi. Družbena razsežnost umetnosti je namreč za Jasno Merkù bistveno izhodišče in vodilo za njeno dejavnost.

Magda Jevnikar